...ОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

...й Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 202 (1802)
АВГУСТЫН 26
ПЯТНИЦА
1955 он

Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

МТС-үүдэй профсоюзна организацинуудай үүргые дээшэлүүлхэ

...о-тракторна станцинууд ...хозно байгуулалтын ин... материально-техничеcкэ ... колхозно үйлэдбэриие ...шиидхэхы хэсэн, социалис... ...рэнэй зүгнөө колхозуудые ... тон шухала тулгуу... болоно.

...жахын бүхы hалбаринуу... ехээр хүгжөөхэ, газар та... ба малажалай эрхилэлгын ...дээшэлүүлhэнэй ...бо тарянай жэл бүриин ...ие ойрын хэдэн жэлдэ ...10 миллиард пүүд хүргэхэ, ...абдаг гол продуктнуудые ...оо үлүү дахин ехэ болго... бүтээдэрэй зорилго бэе... МТС-үүд түйлай ехэ үүргэ ... байна.

...эй ЦК-гэй сентябрьска ...түхэтэ шиидхэбэринүү... ...бөөр МТС-үүд саг үргэл... механизаторска кадрнуудтай ...дэдэ мэргэжэлтэй, хүтэлбэ... ...удэлмэриин дүй дүршэлтэй ...аар МТС-үүд бэхижүүлэг... ...С-үүдэй материально-техни... ...hань жэл бүхэндэ бэхижүү... ...шэнэ, шэнэ нарижуулагда... ...hото машинануудые таhал... ...йгөөр абана, МТС-үүдэй үй... ...н, гэр байрын ба культурна ...дай барилганuудта маhай ...хэ мүнгэ зөөри гаргашална.

...hээ машинно-тракторна ...уудай бүхы ажал-ябуулгын ...ууд МТС-үүдэй бүхы хү... ...эгшэдэй эдэбхи хэшээлтэй ...ажалhаа сүм дулдыдаха ...МТС-тэ ажалладаг бүхы хү... ...шэдэй, мэргэжэлтэдэй ажа... ...эхи хэшээлые дээшэлүүлгэ... ...ата колхозуудайнгаа газар ...үндэр баян ургаса хуряа... ...жалайнь ашаг шэмэ дээ... ...н түлөө бүхы механиза... ...й хабаадалсаhан социалис... ...мүрысөө эмхидхэлгэдэ МТС-... профсоюзна организацинууд ...үүргэ дүүргэдэг. Тэдэнэр ...организацинуудай хүтэл... ...механизаторнуудай дунда ...уулгын худэлмэри ябуулха ...эхэн дүй дүршэлтэй болон-

...аймагай Кыренэй, Түн... МТС-үүдэй профсоюзна орга... ...ууд механизаторнуудай ...ые дээшэлүүлгэдэ анхара... үргэлжэ табина. Хүмүү... ...худэлмэриин hайнаар та... ...ашаар ажалай журам ... машина зэбсэг бүтээсэ ...р ашаглагдана, түрүү, шэ... ...н зоримгойгоор нэбтэрүү... МТС-үүдэй механизатор... болон мэргэжэлтэдэй hай... ...алладаг дээрэhээ тус МТС-... харьяата колхозууд жэлhээ ...баян ургаса хуряажа абана. ...ашаг шэмэ дээшэлнэ. Мү... ...Түнхэнэй аймагай МТС-үүд ...колхозууд үбhэ болон таряа... ...айгээр хуряажа байна.

...дарын, Кабанскын, Сэлэн... ...бусад олон МТС-үүдэй кол... ...д харьяата колхозуудайн... ...ургаса ургуулжа, хоролто ...гөөр хуряахын, ниитын ма... ...шэмые дээшэлүүлхын, ...ай фермэдэхи ажал ехэтэй ...ниие механизацилхын түлөө ...тэмсэжэ байдаг. Гэбэшье ...й, Ториин, Окино-Ключев... ...римскэ МТС-үүдэй проф... организацинууд муугаар хү... ...лаалгагдаhан ажалайнгаа механизаторай харюусалгые ...лхын, ажалай журам ба ...ые hайжаруулхын, машина механизмуудые бүтээсэ ехэ... ашаглахын, колхозуудай ...алай ашаг шэмые дээшэ..., агротехникын заабариие ...сахин, үндэр ургаса уряагуулжа гээлтэгүйгөөр хуряахын түлөө эдэ МТС-үүдэй профсоюзна организацинууд хангалтагүйгөөр тэмсэнэ. Ториин МТС-эй механизаторнуудай болон худөө ажахын мэргэжэлтэдэй кукуруза тариха агротехникые сахаагүй дээрэhээнь кукурузын полиие механизмуудаар элдүүрилхэ аргагүй байжа олон колхоздо кукурузынь буртаг үбhэндэ дарагдадаhан байна. Эдэ МТС-үүдтэ ажалай журам hула, техническэ hуралсал мууса эмхидхэгдэнхэй. Тиимэhээ трактор болон бусад машинануудай бүтээсэ тон бага, тэдэнэй hаатаха, миин байха ушарнууд олон.

Профсоюзна олон организацинууд hулаар худэлмэрилнэ, нютагуудтахи профсоюзна комитедууд социалистическэ мүрысөө эмхидхэлгэдэ зохихо анхарал хандуулнагүй гэжэ КПСС-эй ЦК-гэй июльскэ Пленум тэмдэглээд, шүүмжэлэл ба өөрыгөө шүүмжэлэл үргэнөөр дэлгэрүүлэн, профсоюзуудай гэшүүдэй политическэ ба үйлэдбэриин эдэбхиие дээшэлүүлхэ худэлмэриие hайжаруулха гэжэ профсоюзна центральна болон нютагуудтахи органуудые уялгалhан байна.

МТС-үүдэй худэлмэришэдэй комитедууд партиин ЦК-гэй июльскэ Пленумэй тогтоолые дүүргэлтэ болгон, тракторна отряд, комбайнова агрегат бүхэндэ профгруппануудые байгуулжа, социалистическэ мүрысөөнэй дүнгүүдые үдэр бүхэндэ гаргажа, худэлмэридэхи дутагдалнуудые ябууд дундань усадхажа байха ёhотой. Механизаторнуудые hайн шанартай эдеэ хоолоор, сэбэр hайн байраар, баняар, мүн тэдэнэй культурна эрилтэнүүдые хангалгада худэлмэришэдэй комитедүүд анхаралаа саг үргэлжэ табиха зэргэтэй.

Колхозно үйлэдбэриин ажал ехэтэй худэлмэринүүдые механизацилха талаар механизаторнуудай уралан нарижуулха дурадхалнуудые, hанамжануудые профсоюзууд бүхы талаhаань дэмжэхэ, тиимэ дурадхал оруулагшадые hайшааха, урмашуулха ёhотой. Шэнэ, түрүү юумые эсэшэ сусашагүйгөөр нэбтэрүүлхэ, социалистическэ зөөридэ гамтайгаар хандаха, техническэ харууhалгын заабариие эбдэдэг, машинадаа hалаар, хайша хэрэгээр хандадаг ябадалтай тэмсэхэ үзэлтэйгөөр профсоюзуудай гэшүүдые хүмүүжүүлхэ гээшэ худэлмэришэдэй комитедүүдэй шухалын шухала зорилго болоно.

Үбhэ, таряа, кукуруза хуряалгын худэлмэринүүдэй эгээн харюусалгатай үедэ республикын механизаторнууд ажаллажа байна. Мүнөө худэлмэриин час, минута бүхэн үнэтэй. Оньhото машинаяа hайнаар шудалhан механизаторнууд, комбайнернууд тарилгын түрүүшын үдэрhөө hайн амжалтануудые туйлана. Сүхын МТС-эй комбайнер Николай Могильников партиин XX съездын хүндэлэлдэ дэлгэрhэн социалистическэ мүрысөөндэ оролсоод, минута бүхэниие зүбөөр ашаглажа, үдэр соо 40 гектар таряа хадана. Республикын бүхы МТС-үүдэй партийна болон профсоюзна организацинууд нүхэр Могильниковай үнэтэ үүсхэлые дэмжэн, таряа хуряалгые худэлмэриин 10 хоног соо дүүргэхын түлөө социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ уялгатай.

МТС-үүдэй партийна эхин организацинууд, партиин айкомуудай МТС-үүдэй зонодохи инструкторска группанууд профсоюзна организацинуудай худэлмэриие залан ударидажа, тэдэндэ хэрэгтэй туhаламжа хододоо үзүүлжэ, КПСС-эй ЦК-гэй январска, июльскэ Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые амжалтатайгаар дүүргэлгэдэ МТС-үүдэй бүхы худэлмэрилэгшэдые зоригжуулха ёhотой.

...ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...ахмудов Шаахмед ба Акрамова Бахриие ...лэлэй Тэмдэг“ орденуудаар шагнаха тухай

...эдэй байшанhаа 14 хүүгэдые үргэжэ абаhан Ташкент городой ...ининай нэрэмжэтэ артелиин гэшүүд Шамахмудов Шаахмед, hамган Акрамова Бахри гэгшэдэй ушар ёhо hайса мэдэхэ бай...иотизмые тэмдэглэхэ. Тэдэ үхибүүдэйнь 4-ниинь мүнөө үедэ бэеэ ...ажаллажа байна. Нэгэниинь Советскэ Армиин зэргэдэ алба хэ...ниинь hургуулида hуража, эдэ нүхэдөөр хүмүүжүүлэгдэжэ байна. ...эйнгөө ба арадайнгаа үмэнэ харуулhан алдар габьяаень тэм... Шамахмудов Шаахмед, **Акрамова** Бахри гэгшэдые **«Хүндэлэ...эг»** орденуудаар шагнаха.

...Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. ВОРОШИЛОВ.
...ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Н. ПЕГОВ.
..., Кремль.
...ной августын 23.

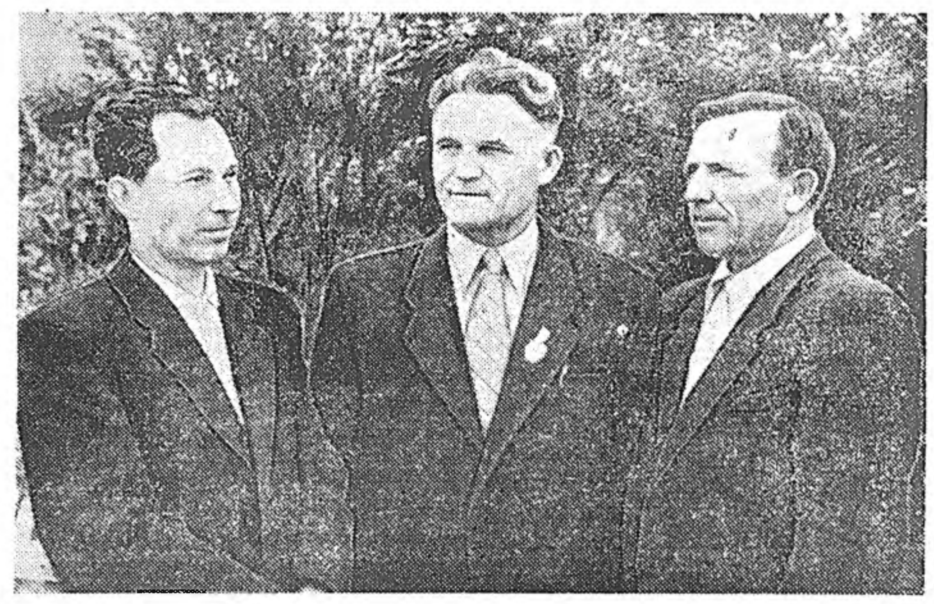

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хони үсхэбэрилгөөр областъ хоорондын зүблөөндэ хабаадагшад: (зүүн гарhаа) 1. Читын областьhоо ерэhэн түлөөлэгшэд. 2. Ставропольско хизаарhаа ерэhэн түлөөлэгшэд: (зүүн гарhаа) хони үсхэбэрилгын институдай директорэй орлогшо И. Ф. Ноздрачев, колхозой түрүүлэгшэ Г. К. Смирнов, хонишон А. Д. Колесник.

Ф. Моренецын фото.

Хони үсхэбэрилгөөр Сибириин ба Дальна Востогой областьнууд хоорондын зүблөөн

Үсэгэлдэр Улан-Удэдэ — Бурят-Монголой столицада, үглөөнэй 10 часта Российска Федерациин Худөө ажахын министерствын зарлаhан хони үсхэбэрилгөөр Сибириин ба Дальна Востогой худөө ажахын органуудай худэлмэрилэгшэдэй, колхозууд, совхозууд болон научна эмхи зургаануудай областъ хоорондын зүблөөн нээгдэбэ. Энэ зүблөөндэ Алтайн болон Красноярска хизаарнуудай, Читын, Иркутска болон бусад областьнуудай, Бурят-Монголой АССР-эй түлөөлэгшэд, Сибириин научно-шэнжэлэлгын институдай, Читын, Красноярска, Горно-алтайска ба Бурят-Монголой малажалай туршалгын станцинуудай, Рубцовско, Бурят-Монголой племрассаднигуудай научна худэлмэрилэгшэд, Ставропольско хизаарай хонишодой түлөөлэгшэд хабаадалсаба. Зүблөөндэ хабаадагшадай дунда колхозууд болон совхозуудай суута хонишод, МТС-үүдэй зоотехнигүүд, эрдэмтэд, областьнуудай болон хизаарнуудай худөө ажахын управленинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, РСФСР-эй Худөө ажахын ба Совхозуудай министерствын түлөөлэгшэд бии.

Үглөөнэй заседани дээрэ хони үсхэбэрилгөөр главна инспектор, РСФСР-эй Худөө ажахын министерствын коллегиин гэшүүн нүхэр Есаулов элидхэл хээ.

— Сибирь ба Дальна Восток хадаа РСФСР дотор (Хойто Кавказай hүүлдэ) ноohо, тон түрүүн нарин ба нарибтар ноohо үйлэдбэрилхэ хоёрдохи база мүн, —гэжэ нүхэр Есаулов хэлэбэ. — Российска Федераци дотор үйлэдбэрилэгдэдэг ноohоной табанай нэгэ хубиhаа ехэнхинь, харин бүхы орон дотор үйлэдбэрилэгдэдэг ноohоной арбанай нэгэ хубинь Сибириин ба Дальна Востогой областьнууд болон хизаарнуудта абтадаг байна.

— Зүгөөр, — гэжэ элидхэлшэ үргэлжэлбэ, — РСФСР дотор ноohо үйлэдбэрилгөөр хоёрдохи база болоhон райондо Федераци доторшье, мүн бүхы Союз доторшье абажа үзэхэ болоо hаа, хонидhоо ноohон багаар хайшалагдана. 1954 ондо Омско областьдо хонин бүриhөө дунда зэргээр 2,4 килограмм, Алтайска хизаар болон Новосибирскэ областьдо—2,1 килограмм, Красноярск болон Приморско хизаарнуудта— 1,9 — 2,0 килограмм ноohон хайшалагдаhан байна. Сибириин ба Дальна Востогой бусад районуудта хонин бүриhөө 1,6 — 1,8 килограмм ноohон хайшалагдаа.

РСФСР-эй бусад районуудта орходоо Сибириин болон Дальна Востогой областьнууд хонидойнгоо тоо толгойн талаар мүн тэрэшэлэн гээгдэжэ ябана. Жэшээлхэдэ, Баруун Сибириин эдлүүриин газарай 100 гектар бүхэндэ 1953 ондо оройдоол 13 хонин тоологдодог, 25 килограмм ноohон хайшалагдадаг байгаа. Зүүн Сибирьтэ тэрэ жэл эдлүүриин газарай 100 гектар бүхэндэ 44 хонин байhан, 30 килограмм ноohон абтаhан байха юм. Харин тиихэдэ Волга шадарай областьнуудай эдлүүриин газарай 100 гектар бүхэндэ 50 толгой хонин тоологдодог, Хойто Кавказай районуудта 135 хонин тоологдодог байгаа.

Хони үсхэбэрилгые хүгжөөхын тулада тэжээлэй бата бэхи база байгуулха шухала байhан тухай нүхэр Есаулов удаахан тогтожо хэлээ. Малажалаа хүгжөөлгэдэ шиидхэхы үүргэ дүүргэхэ ороohо таряа үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ тушаа парти, правительствын ябуулжа байгаа хэмжээ-ябуулганууд тухай тэрэ тэмдэглэбэ.

— Энээнэй тулада 1956 ондо шэнэ ба боро газар дээрэ тарилга 28—30 миллион гектар хүрэтэр үргэдхэгдэхэ ёhотой,—гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ. Тиихын тулада бэлшээриин нилээд ехэ хатуу газар элдүүрилхэ хэрэгтэй. Тиимэhээ шэнэ ба боро газарай эгээн багаар ашаглагдажа байhан газарнуудта тон түрүүн хонидые олоор үсхэбэрилхэ ёhотой гэжэ худөө ажахын зарим худэлмэрилэгшэд, научна эмхи зургаануудай худэлмэрилэгшэд hанана. Иимэрхүү буруугаар ойлгоhон ябадалнууд «Сельское хозяйство» гэжэ газетын энэ жэлэй февралиин 20-до гараhан хуудаhанууд дээрэшье үзэгдэhэн байна. Ороohото культурануудай тарилгын үргэдхэгдэжэ байhан хада бэлшээриин газарнууд бага боложо, шэнэ ба боро газарнуудай ашаглагдажа байhан нютагуудта hү ба мяханай шэглэлтэй мал үсхэбэрилэгдэдэг болохо ёhотой гэжэ газетын тэрэ номерто толилогдоhон статья дотор хэлэгдэнэ. Энэ тон буруу. СССР-эй Худөө ажахын министерство тэрэ статья буруушааhан байна.

Ногоо муутай бэлшээриин газарнуудай хахалагдажа, тарянай таригдажа байхада тэжээлэй база байгуулха тухай асуудал ондоогоор табигдаха болоно. Ороohото ба тэжээлэй бусад культурануудай тарилгые бүхы хэмжээгээр үргэдхэжэ, хони болон бусад малнуудта үбэл зунайшье сагта эдюулжэ байха тэжээл абажа болохо байна бшуу. Һүүлэй хоёр жэлэй дүй дүршэл юу харуулнаб гэхэдэ, нэгэ жэлэй ногоонуудые, илангаяа суданка, мүн тэрэшэлэн кукуруза тарижа, тэжээл үйлэдбэрилгые горьтойхоноор дээшэлүүлхэ арга бии байна. Үнгэрэгшэ жэлдэ Алтайска хизаарта 2,3 миллион гектар шэнэ газарнууд ашаглагдажа, 500 мянган тонно үбhэн, 355 мянган тонно силос 1953 онойхидо орходоо үлүү ехээр бэлдэгдээ. Энэ хизаарай тала газарай колхозууд (Алейскэ ба Рубцовско таланuудай) силос бэлэдхэлгээ — 3,7 дахин, үбhэ бэлэдхэлгээ — 2,6 дахин ехэдхэhэн байна. Тиихэдэ силосэй шанар hайжараа, силос гол түлэб кукурузаар дарагдана.

Үбэлэй сагта хонидто шэмэтэ тэжээл — кукурузаар, наран сэсэгээр, корнеплодуудаар дараhан силос эдюулжэ байха арга бии боложо байна.

Саашань нүхэр Есаулов Сибириин болон Дальна Востогой районуудай Новосибирскэ, Омско болон Тюменьскэ областьнуудта, Красноярска ба Алтайска хизаарнуудта хонидой тоо толгой тон удаанаар олошоруулагдана гэжэ тэмдэглэбэ. Гэхэтээ хамта, элидхэлшэ Бурят-Монголой АССР-эй ба Читын областиин колхозуудта хонидой тоо толгойн зарим тэды түргэнөөр олошоржо байhан тухай хэлэбэ. Тиин Бурят-Монголдо дайнай урдахи 1940 онойхидо орходоо хонидой тоо толгой хоёр дахин, Читын областьдо 3 дахин олошороо. Хонидой тоо толгойе олошоруулха ехэ арга боломжонуудай бии байhые юун харуулнаб гэхэдэ, Томско, Тюменьскэ болон Новосибирскэ областьнуудай колхозуудай эдлүүриин газарай 100 гектар бүхэндэ оройдоо 15 толгой, Курганска болон Омско областьнуудта — 19, Алтайска хизаарта —20, Красноярска хизаарта — 22, харин Бурят-Монголдо ба Читын областьдо — 35 толгой хонид тоологдоно. Гэхэ зуура, Ставропольедо эдлүүриин газарай гектар бүхэндэ нэгэ хони барижа байха нормотой гэжэ тоологдодог.

Хонидой тоо толгой яахадаа удаанаар олошорноб гэхэдэ, тэдэнэр муугаар эдеэлүүлэгдэжэ байхаhаа гадна, хурьгад олоороо үхэнэ, орооной кампани болон хурьгадые абалга эмхигүйгөөр үнгэргэгдэнэ. Эгээл иимэhээ ажахын энэ жэлэй үнгэрэгшэ 10 hара соо Сибириин областьнуудта 100 эхэ хонин бүриhөө арайхан гэжэ 75 хурьгад абтаа. Абтаhан түл яахадаа түлжүүлэгдэнэгүйб гэхэдэ, Сибирьтэ хонид түхэреэн жэл соо хурьгалуулагдана. Гэхэ зуура, Сибириин бүхы областьнуудта хонидые эртэ хурьгалуулдаг болобол холо дээрэ гэжэ түрүү дүй дүршэл харуулна. Рубцовско племхоздо март hарада хурьгалhан 100 эхэ хонин бүриhөө 140—150 хурьгад абтаhан байна. Харин, тиихэдэ май hарада хурьгалhан 100 эхэ хонин бүриhөө 120 хурьган абтаа. «Страна Советов» колхоз февраль-март hаранuудта хонидоо хурьгалуулхадаа апрель-май hаранuудта хурьгалуулhандаа орходоо 10—15 хурьга олоор абаа. Мүн тэрэшэлэн Новосибирскэ областиин, Бурят-Монголой АССР-эй колхозуудта хонид эртэ хурьгалуулагдажа, иимэрхүү hайн үрэ дүн харагдаhан байна. Ставропольско хизаарай Молотовско райондо хонидые ондо ондоо сагуудта хурьгалуулхада 100 эхэ хонин бүриhөө: майда — 116, апрельдэ — 125, мартда — 126, февральда — 140, январьта — 143 толгой хурьгад абтаhан байна.

Үбэл, эртэ хабар хурьгалха эхэ хонид үсөөнөөр hубайрдаг. Үбэлдөө хонидой хурьгалалга эмхитэйгээр үнгэрнэ, үбэлэй хурьгад ногоон дээрэ гаратараа яhала томо болоhон байжа, бэлшээриин ногоо hайнаар эдихэ болоhон байдаг. Тэдэнэр оройн хурьгадта орходоо зунай халуун үдэрнүүдые ядаралгүйгөөр тэсэдэг, мүн ерэхэ үбэл болотор томо болоhон байжа, үбэлжэлгын үедэ яадагшьегүй байна. Мүн ноohо ехээр үгэнэ, авитаминозно үбшэнүүд үгы хэгдэнэ. Тэрэнhээ гадна, хонидые эртэ хурьгалуулхадаа нарин ба нарибтар ноohо абаха нэмэлтэ арга боломжонуудые олгоно гэжэ түрүү колхозуудай дүй дүршэл харуулна.

Саашадаа хонидоо зоримгойгоор эртэ хурьгалуулдаг болохо ёhотойбди. Зүгөөр, энэ шухала хэрэгтэ эртээнhээ hайнаар бэлэдхэхэ хэрэгтэй. Хонидой эртын ороондо оруулгые эмхитэйгээр үнгэргэхэ, үбэлэйнь байрануудые тааруулан заhабарилха, дулаалха шухала. Мүн хүсэд хүрэхэ концентрированнэ ба шэмэтэ тэжээл бэлэдхэхэ, отаранuудта дүй дүршэлтэй хонишодые табиха хэрэгтэй. Хонидой эртын хурьгалалгые амжалтатайгаар үнгэргэлгэ зоотехнигүүд болон ветеринарна врачуудай эмхидхэлэй худэлмэриhөө нилээд дулдыдадаг, хонишод болон мэргэжэлтэд гансашье хонидой эртын ороондо оролгые ба эртын түрэлгые эмхитэйгээр үнгэргэхын түлөө бэшэ, харин абаhан бүхы түлнүүдээ зүбөөр түлжүүлхын түлөө оролдохо зэргэтэй. Үбэл гү, али хабар эртэ түрэhэн хурьгадые бага багахан бүлэг — сакманууд болгоод, эхэтэйнь сут байлгаха арга хэрэглэхэ гээшэ тон шухала. Олохон колхозуудта, зүгөөр хаа хаанагүй бэшэ, хурьгад сакманна аргаар түлжүүлэгдэжэ байдаг. Үбэл гараhан хурьгадай сакмануудые саг болзорhоонь урид хамтаруулжа болохогүй. Гараhаар 15 хоноhон хурьгадые 10—15-hаа, харин hара болоhон хурьгадые 50—60-hаа олон бэшээр нэгэ сакман болгон байлгаха ёhотой. Сакмануудые бүридүүлгэ хадаа тон харюусалгатай худэлмэри мүн. Юуб гэхэдэ, сугтаа ябадаг нэгэ бүлэг хурьгад хоорондоо адлирхуу болзорто түрэhэн, адлирхуугаар томо болодог.

Хонидые хабар хурьгалуулхадаа хурьгадые түлжүүлгын кошарно-базова арга амжалтатайгаар хэрэглэжэ болохо юм. Хабар энэ аргые хайшан гээд хэрэглэхэб гэхэдэ, эхэ хонидые түрүүшын 20—25 хоног соо хурьганhааnь hалгаад адуулагдана. Энэ саг соо хурьгад байрада байлгагдан эдеэлүүлэгдэдэг, харууhалагдадаг байха юм. Энэ арга хэрэглэхэдэ хурьгад үбдэхэеэ болидог байна. Гадна, гараhаар хэдэхэн хоноод байhан хурьгадые бэлшээридэ ябуулхада тэдэнэр элhэ шорой эдидэг, тиигэжэ үбшэлдэг юм. Хурьгадые кошарно-базова аргаар түлжүүлхэдэ тэдэнэй гарзалга эрид үсөөрнэ, заримдаа оройдоошье гарзалдаггүй байха юм.

Нарин ба нарибтар ноohотой хурьгадые жэлтэй болоторынь зүбөөр түлжүүлхэ хэрэгтэ горьтой анхарал хандуулагдаха ёhотой.

Шэрүүн ноohотой хурьгадта орходоо нарин ба нарибтар ноohотой хурьгад хэзээдэшье харууhа ехэтэй байдаг. Зүгөөр тэдэнэй аша үрэ ехэ.

Хонидой тоо толгой олошоруулхатаяа хамта ноohонойнь шанарые hайжаруулха шухала байhан тухай элидхэлшэ онсолон тэмдэглэбэ. Сибирь болон Дальна Востогой колхозуудта хонидой үүлтэр тон удаанаар hайжарна. Эндэхи нютагуудта нарин ба нарибтар ноohотой хонидые олоор үсхэбэрилхэ арга боломжонуудай бии байhаниинь элирүүлэгдээдшье байгаа hаань, колхозууд болон совхозуудта тиимэ хонидой тоо толгой үшөөл үсөөн байhан зандаа. Хонидойнгоо үүлтэр hайжаруулхадаа ноohо үйлэдбэрилгээ ехэхэнээр дээшэлүүлхэ арга боломжотой болохо байнабди. Ноohо үйлэдбэрилгэ ехэдхэхын тулада бүхы арга боломжонууд хэрэглэгдэхэ зэргэтэй.

Нүхэр Есаулов хонишодой кадрнуудые бэлэдхэхэ хэрэгтэ ехэхэн анхаралаа хандуулаа. Дүй дүршэлтэй хонишодто залуу хүнүүдые даалгажа, хони яажа харууhалха, эдеэлүүлхэ дүршэлдэ hургадаг болохо шухала. Мүн тэрэшэлэн хонишодые культурна талаарнь hайнаар хангадаг болохо хэрэгтэй. Сибирьтэ худөө ажахын пропагандые hайжаруулха саг болоо.

Элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ нүхэр Есаулов нарин ба нарибтар ноohо үйлэдбэрилгые ехэдхэхэ тухай парти, правительствын табиhан зорилгые Сибириин ба Дальна Востогой хони үсхэбэрилэгшэд амжалтатайгаар дүүргэхэ байhандаа этигэжэ байhан тухайгаа мэдүүлбэ.

Үсэгэлдэр элидхэлэй hүүлээр Алтайска хизаарай Худөө ажахын управлениин начальнигай орлогшо нүхэр Юрченко, Красноярска хизаарай Худөө ажахын управлениин главна зоотехник нүхэр Авдеев, БМАССР-эй Худөө ажахын министр нүхэр Иванов гэгшэд нэмэлтэ элидхэл хээ. Тэдэнэр хизаарнууд болон Бурят-Монголой АССР-тэ хони үсхэбэрилгын ямараар хүгжэжэ байhан тухай хэлээд, мүн ехэхэн дутагдалнуудые элирүүлээ байна.

БМАССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

Республикын колхозуудта кукуруза хуряалга, силос даралгын хангалтагүйгөөр ябажа байһан тухай

Мүнөө кукуруза хуряахада эгээл таатай сагуудай ерэбэшье, августын һүүл багта хюруу унажа ургасада ехэ хохидол ушаруулха байгаашье һаань, республикын олохон колхозууд кукурузаяа хуряажа, силос болгон даража үшөө захалаадүй байна.

Ториин, Иволгын, Курумканай аймагуудай олохон колхозуудта кукурузые үшөө хуряажа, силос болгон даража захалаадүй. Харин тиихэдэ Хэжэнгын, Зэдын, Сэлэнгын, Хориин ба Бичурын аймагуудта августын 15-да кукурузын полинууд 1-һээ 5 процент хүрэтэр хуряагдажа, силос дарагдаһан байба.

Олохон колхозуудта кукуруза хуряалгын хүдэлмэри шанар муутайгаар хэгдэнэ, тиигэжэ ногоон эшэ намаанууд ехээр гээлтэдэ ороно. Ногоон эшэ намаанууд сабшагдаад хэршэгдэтэрээ, силос боложо дарагдатараа удаан саг соо хэбтүүлэгдэнэ.

Олохон МТС-үүд болон колхозууд машинанууд, силосорезкэнүүд ба транспортна хэрэгсэлнүүдээ хүсэд бэлдэнгүй кукуруза хуряалгада ороо. Тиигэжэ кукуруза хуряалгын ба силос даралгын хүдэлмэринүүдые һаатуулна, механизмууд эбдэржэ зогсоно.

Кабанскын, Түнхэнэй, Бичурын болон бусад аймагуудта мүнөө болотор силоснэ шэнэ барилганууд дүүргэгдээгүй, бии байгаа түхеэрэлгэнүүд силос дарахаар бэлдэгдээдүй.

Кукуруза хуряалга ба силос даралгаар эдэ дутагдалнууд юундэ тохёолдооб гэхэдэ, олохон аймгүйсэдкомууд, МТС-үүдэй директорнүүд болон колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд малаа тэжээлээр хангаха асуудалые шиидхэхэ энэ шухала хүдэлмэриин удхашанарые үшөө мэдэрээгүй, кукуруза хуряалга ба силос даралгые удааруулаа хада ургаса гансашье хюруунаа хосорхо бэшэ, мүн тэрэшэлэн таряа хуряалга ба хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэлгые үнгэргэхэ хэрэгтэ ехэхэн нэмэлтэ бэрхэшээлнүүдые тохёолдуулха гэжэ ойлгоогүй.

БМАССР-эй Хүдөө ажахын министерство республикын колхозуудта кукуруза хуряалгые ба тэрээгээр силос даралгые түргэдхэхэ тушаа зохихо хэмжээнүүдые абанагүй, МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэ, тэдэнэй мэргэжэлтэдтэ энэ хүдэлмэриие эмхидхэхэ талаар эрилтэ багаар табина.

БМАССР-эй Министрнүүдэй Совет нигэжэ тогтообо:

Энэ тогтоол соо тэмдэглэгдэһэн, кукуруза хуряалга, силос даралгада бии байгаа дутагдалнуудые дары усадхаха ба хюруугай унажа хүйтэртэр кукуруза хуряалга болон силос даралгые дүүргэхэ тушаа яаралтай хэмжээнүүдые абаха гэжэ БМАССР-эй Хүдөө ажахын министерствые (нүхэр Ивановые), аймгүйсэдкомууд болон МТС-үүдэй директорнүүдые уялгалха.

Энэ зорилгоор:

кукуруза хуряалга, силос даралгада хуряалгын сложно ба юрын бусад машинануудые, автотранспорт, мори унаа болон силосорезкэнүүдые элсүүлхэ.

хуряалгын тусхай машинануудай дутамаг байгаа һаань, энэ хүдэлмэридэ ябуулхын тулада таряанай комбайнуудые хэрэгтэй соонь дары тааруулан заһабарилха ба түхеэрхэ;

колхознигууд болон туһалхаа ерэһэн хүдэлмэришэдэй ажалые зүбөөр эмхидхэхэ, хэрэгтэй болоо һаань, кукуруза хуряалга ба силос даралгын хүдэлмэриие түхеэреэн сүүдхэ соо эмхидхэхэ, механизмуудые дүүрэн хүсөөр, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхын тулада хүнүүдые, мори унаа болон автомашинануудые нэмэжэ табиха;

кукуруза хуряагаад, хэршэжэ силос болгон даратараа удаан хэбтүүлхэгүй. Ногоон эшэ намаануудай комбайндаа хэршэгдэжэ ябахаар, хэрбээ ондоо машинануудые хэрэглэжэ байгаа һаа, силос даража байһан газарта дары зөөгдэжэ, силосорезкэнүүдээр хэршэгдээд, түхеэрэлтэнүүд соо силос болгон дарагдажа байхаар хүдэлмэреэ эмхидхэхэ хэрэгтэй;

кукурузын буурсагуудай бии боложо, һүн эдеэтэй гү, али һүн-восковой эдеэтэй болоһон участогуудта тааруулан заһабарилагдаһан комбайнуудые табижа гү, али гараар түүлгэжэ, ногоон эшэ намаануудһаань аминдань хуряалгые эмхидхэхэ. Һүүлдэ тэдэнэр ногоон эшэ намаануудһаа аминдаа, тусхай силоснэ барилганууд соо силос болгон дарагдаха ёһотой.

Кукуруза хуряалга ба силос даралгын хүдэлмэринүүдые һулаарууланхгүй, үдэр бүри хинан шалгажа байха. Шанар муутайгаар хуряадаг, ургасые гээлтэ хоролтодо оруулдаг, силос дараха заабаринуудые эбдэдэг хүнүүдые шанга харюусалгада хабаадуулха.

Малаа тэжээлээр хангаха хэрэгтэ шухала энэ хүдэлмэриин, кукурузые саг болзортонь шанар һайнтайгаар хуряалга ба силос даралгын түлөө өөһэдөө харюусалгатай байхат гэжэ БМАССР-эй Хүдөө ажахын министртэ, аймгүйсэдкомуудай түрүүлэгшэнэр болон МТС-үүдэй директорнүүдтэ һануулха. Кукуруза хуряаха, силос дараха хүдэлмэриие эмхидхэхэ ба үнгэргэхэ хэрэгтэ хүдөө ажахын мэргэжэлтэдтэ хэдэг эрилтээ эрид шууд дээшэлүүлхэ гэжэ тэдэниие уялгалха.

Таряа хуряалга дээрэ час бүхэн үнэтэй

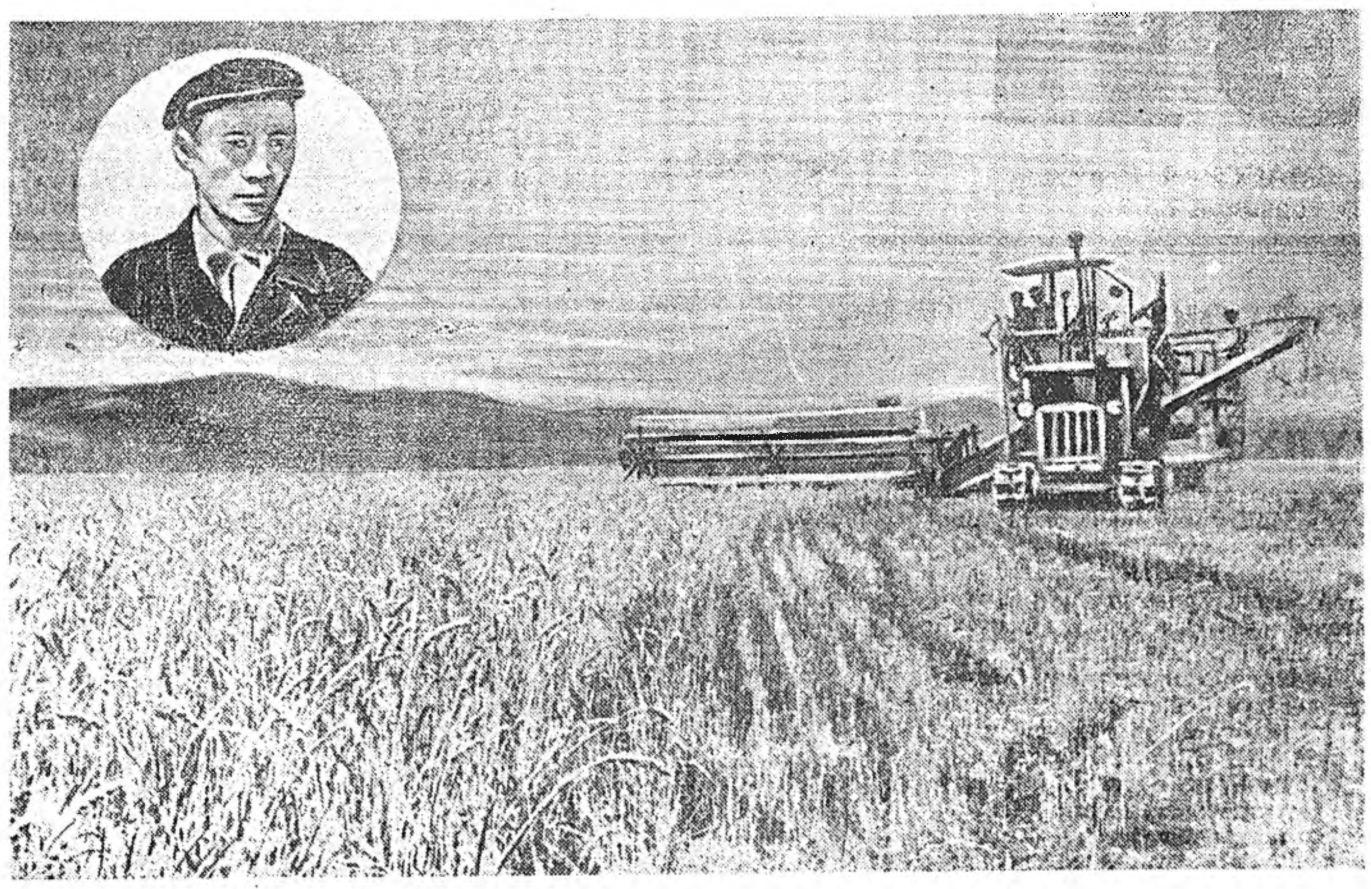

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Селендумын МТС-эй нүхэр Цырендоржиевай комбайнова агрегат Хрущевой нэрэмжэтэ колхозой поли дээрэ шэнишэ хуряажа ябана. Хүрсэ соо—Галдан Цырендоржиев.

А. Мантаевай фото.

Абаһан уялгаяа нэрэтэй солотойгоор дүүргэжэ байна

Селендумын МТС-эй үнинэй комбайнер Галдан Цырендоржиев КПСС-эй XX съездын хүндэлэлдэ «Сталинец-6» маркын комбайнаар сезон соо түсэбэй ёһоор 600 гектарай орондо 800 гектар таряа хадаха уялга абаһан юм. Мүнөө энэ уялгаяа коммунист Цырендоржиев нэрэтэй солотойгоор дүүргэжэ, таряа хуряалгын түрүүшын үдэрнүүдһээ захалан үдэрэй 25—28 гектар таряа эрхим шанартайгаар хадажа байна.

Ямар аргаар иимэ амжалтанууд туйлагданаб гэхэдэ, түбхын түрүүндэ энэ агрегадта ажалай эмхидхэлгэ ба журам һайнаар табигданхай. Агрегадай гэшүүн бүхэн бэедээ даалгагдаһан хүдэлмэриие һайнаар мэдэдэг, шударгыгаар дүүргэдэг байна. Үнинэй механизатор Бато Раднаев штурвальнаар тон һайнаар хүдэлнэ. Тиихэдэ трактористнууд Даба Аюшеев Виктор Шишмарев хоёр «ДТ-54» маркынгаа хүсэтэ тракторые зааханшье һаадгүйгөөр хүдэлгэжэ, комбайнын бүтээсые дээшэлүүлнэ.

—Хэрбээ манай хүдэлмэридэ элдэб һаад түбэг ушаруулагдадаггүй һаань, сүүдхэ соо 40—50 гектар таряа хуряаха һэмди, — гэжэ нүхэр Цырендоржиев хөөрэнэ.

Ушар юуб гэхэдэ, тус колхозой поли дээрэ хүдэлһэн түрүүшын 1—2 үдэрэй туршада комбайнһаа таряан саг соогоо зөөгдэдэггүй байгаа. Тиихэдэ агрегадта хүдэлмэрилдэг хүнүүдые һэлгэхэ, орондонь ондоо хүнүүдые эльгээхэ ушарнууд эндэ али олон үзэгдэдэг байна. Хрущевой нэрэмжэтэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд энээн тушаа шухала анхарал табиха ёһотой.

Р. Бимбаев.

Үдэрэй 20—25 гектар таряа хадана

БИЧУРА. (Телефоноор абтаба). Бичурын МТС-эй харьяата Ждановай нэрэмжэтэ колхоз аймаг дотороо эгээн түрүүн, августын 15-да таряа хуряалгаа эхилһэн байна. Тиигэжэ тэрэ сагһаа хойшо августын 24 хүрэтэр 1000 гаран гектар хадагдаа. Колхозой таряанажалай бригадануудай дунда нүхэр Итыгиловэй хүтэлбэрилдэг таряанажалай 4-дэхи бригада хабарай тарилгые һайн шанартайгаар хэһэнэйнгээ ашаар мүнөө гектар бүриһөө 15 центнер шахуу таряа хуряана. Энэ бригадада хүдэлмэрилдэг комбайнернууд Тимофей Михаханов, Батоцырен Эрдынеев гэгшэд «Сталинец-6» комбайнаар таряа хуряана. Эдэнэр комбайнуудаа бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглажа, үдэр бүри 20—25 гектар таряа эрхим шанартайгаар хуряана.

Республикын комбайнернүүдай мүрысөө үүсхэгшэ Тимофей Михаханов 9 хоногой туршада 300 гаад гектар хуряагаад байна.

Тус колхоз таряа хуряалгада һайнаар бэлэдхэһэн байжа, мүнөө таряанай тогууд дээрэхи таряа хатаалгын, сэбэрлэлгын механизмууд: зернопультнууд, «ВИСХОМ» сушилка, триер болон сортировконууд комбайнһаа ороһон таряае саг соонь хатаажа, сэбэрлэнэ. Энээнэй ашаар Ждановай нэрэмжэтэ колхоз түрүүшын 200 центнер эрхим шанартай шэниисэ гүрэндэ тушааба. Гүрэндэ таряа тушаалга үргэлжэлһөөр.

К. Замбалаева.

Баян ургаса хуряана

ЗАИГРАЕВО, (Телефоноор абтаба). Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой таряанай полинуудта, илангаяа уһалагдадаг полинуудта мүнөө жэл үндэр ургаса ургаа. С. К. Киселёвой хүтэлбэрилдэг таряанажалай бригадын уһалагдадаг участогуудай гектар бүриһөө 15 центнер хүрэтэр ургаса хуряагдана. Тиигэжэ августын 22-то тус колхоз шэнэ ургасын таряае гүрэндэ тушаажа захалба. Түрүүшын үдэр «ЗИС-5» маркын хоёр автомашина Улан-Удын мелькомбинадта түрүүшын таряа тушааба. Мүн Заиграево станциин «Заготзерногой» пунктда 105 центнер хабарай хара таряан тушаагдаһан байна. Хамтадаа Тельманэй нэрэмжэтэ колхоз шэнэ ургасын 250 центнер таряа тушааба.

Ф. Перелыгин.

Гүрэндэ та... тушааха уял... дүүргэб...

КУДАРА-СОМОН. (Те... абтаба). Ехэ-Кударын МТ... яата Молотовой нэрэмжэ... (түрүүлэгшэнь нүхэр К... цын) республика дотор эг... таряа хуряалгые эхилһэн... таряа хуряалгын үедэ орос... лэлгын, хатаалгын хүдэлм... зүбөөр эмхидхэжэ, түрүү... һөө хойшо таряа гүрэндэ... эхилһэн байгаа. Колхо... ряанай полинууд дээрэ ко... бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлнэ... заторнуудай эрхимээр аж... ашаар тус колхоз уялгата... дээ 2 мянга гаран центнер... нөөдэр тушаажа дүүргэ... хүдэлмэриин түлөө гүрэн... тушааха, гүрэндэ таряа ... түсэб дүүргэхын түлөө кол... шууд, механизаторнууд м... шэмтэйгээр хүдэлмэрилжэ...

Тэрэшэлэн Маленковой ... тэ колхоз таряа тушааха ... мүнөөдэр дүүргэхэнь.

Ф. Хан...

Шэнэ ургасын ... тушаана

Энэ жэлдэ Прибайкальск... гай «Путь к коммунизму» ... хид ургаса хуряалгын хү... хэзээ хэзээнэйхиһээ эмхитэй ... ябуулжа байна. Таряа ... эхилһэнэй һүүлээр хэдэхэн ... үнгэрөөд байхада шэнэ ... түрүүшын таряан тушаагда... лаа. Августын 25-да тус кол... готзерногой» Татауровска ... 300 центнер таряа тушаагаа...

Гүрэндэ тушаагдаха тар... байһан шофёрнууд Михаил ... Алексей Решетов гэгшэд ... мүрысэжэ, үдэрэйнгөө даал... холо үлүүлэн дүүргэнэ. ... үдэр соо 40 километрын ... заримдаа 3 дахин эрьежэ, ... но таряа гүрэндэ тушаана.

С. В...

* * *

Кукурузаяа хур... дүүргэбэ

ТУРУНТАЕВО, (Телефо... таба). Уржадэр Прибайкал... магай Сталинай нэрэмжэтэ... зойхид 100 гектар кукуруз... рилгые хуряажа дүүргэбэ. ... дэ Иван Красовскиин хү... дэг звеногойхидой оролдос... ажаллаһанай ашаар энэ ... тура муу бэшээр ургуулагд... тар бүриһөө дунда зэргээр ... нер, зарим участогуудһаа ... дээшэ силостэ оруулагдаха ... эшэ намаанууд хуряагдаһан...

Мүнөөдэр тус колхозой... рузын эшэ намаануудаар с... ралгаяа дүүргэбэ.

В. С...

СССР-эй арадуудай хани барисаан— социалистическэ интернационализмын идейнүүдэй бэелэлгэ мүн

Хүдэлмэришэн ангиин идеологи ба политика бологшо социалистическэ интернационализм бүхы ажалша хүн түрэлтэнэй хэрэгтэ эдэбхитэйгээр алба хэнэ. Эрхэ сүлөөгэй, социализмын түлөө тэмсэлдэ ахадүүгэй холбоо байгуулха, ажалшадай хани барисаа тогтоохо ба тэдэнэй ябуулгые нэгэдхэхэ шухала гэжэ түүхэтэ хүгжэлтын дүршэл гэршэлэн харуулна.

Октябрьска революциин илалта, СССР дотор социализм байгуулга, арадай демократиин оронуудта засагые ажалшадай дайлан абалга, социализмын уласхоорондын түгэлдэр хүсэтэ лагериие СССР, Хитадай Арадай Республика ба арадай демократиин бусад бүхы оронуудһаа бүридүүлэн байгуулга хадаа пролетарска интернационализмын идейнүүдэй бодото илалта мүн.

Социалистическэ интернационализмын идеологи болбол марксистско-ленинскэ һургаалай таһаршагүй гол хуби, бүхы оронуудай коммунистическэ ба хүдэлмэришэнэй партинуудай ажал-ябуулгын тон шухала принципүүдэй нэгэн мүн.

Социалистическэ интернационализм гээшэ буржуазна национализмын идеологидо тон харша юм. Буржуазна национализм ба пролетарска интернационализм хоёр хоорондоо тад харша лозунгнууд мүн, — гэжэ В. И. Ленин заадаг һэн, — тэдэнэр хоёр харша общественнэ ангида буржуазида ба пролетариадта хамаадана. Эдэ лозунгнууд национальна асуудал тушаа хоёр политика, хоёр үзэл суртаал бии юм гэжэ харуулна.

Буржуазна национализм арадуудые бэе бэеһээнь таһалан һалгааха гэһэн хэрэгтэ алба хэдэг. Капитализмын бии байхада арадуудай хоорондохи, гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаанууд тэгшэ бэшэ эрхын үндэһэн дээрэ юрэ байгуулагдадаг. Капиталистическэ дэлхэйдэ мүлжэгшэдэй ангиин зонхилон хүтэлбэрилжэ байдаг дээрэһээ национальна тулалдаанууд, олон түмэн ажалшад ба үсөөн бүлэг мүлжэгшэдэй хоорондо ангиин хёмороон хододоо боложо байдаг. Буржуазна национализм гээшэ арадуудай амгалан ёһоной хани харилсаанай байжа болохо байһые, тэдэнэй сүлөөтэ хүгжэлтые оготолон арсадаг юм.

Харин тиихэдэ интернационалистнууд арадуудай амгалан ёһоной хани харилсаае, тэдэнэй бэе бэедээ ахадүүгэй туһалалсаае бүхы общественнэ ажабайдалай прогрессын замаар хүгжэлтын эшэ үндэһэн мүн гэжэ харадаг байна. В. И. Ленин нигэжэ бэшээ һэн: «Хуушан дэлхэйдэ, национальна дарлалгын, национальна хюмаргаанай гү, али национальна амяарлалгын дэлхэйдэ зүрисүүлэн, хүдэлмэришэд бүхы нацануудай ажалшадай нэгэдэн жагсалгын шэнэ дэлхэйе эмхидхэнэ, энэ шэнэ дэлхэй дотор ямаршье онсо эрхэтэй байлгада, хүниие хүнэй зааханшье дарлан мүлжэхэ ябадалда һуури байхагүй юм» (Зох., том 19, нюур 72).

Манай орон дотор национальна асуудалые бодотоор шиидхэһэн ушар, арадуудай эбдэршэгүй хани барисаан дээрэ үндэһэлэгдэһэн олонациональна Советскэ гүрэниие байгуулһан ябадал социалистическэ интернационализмын принципүүдые эли тодоор баримталан харуулна.

Коммунистическэ парти өөрынгөө хүгжэлтын бүхы шатануудта ленинскэ национальна политикые оролдосотойгоор, шууд сэхээр бэелүүлдэг һэн. Нацануудай өөһэдынгөө байдал тодорхойлхо гэһэн эрилтэ, национальна зүрилдөөе ба арадуудай бэе бэедээ этигэлсэдэггүй ябадалые үгы хэлгэ, тэдэниие ахадүүгэй нэгэдэмэл бүлэдэ нягтаруулан жагсааха ябадал манай партиин программна гол шухала эрилтэнүүдэй нэгэниинь болодог байгаа. Парти болбол олон ондоо нацануудай ажалшадта тэдэнэй ангиин зорилгонуудай һалгашагүй нэгэ байһые, тэдэнэй интернационалистическэ нэгэн адли һанал эрмэлзэлгэтэй байһые саг үргэлжэ хүмүүжүүлдэг бэлэй, юуб гэхэдэ, хуушан дэлхэйн хүсые имагтал хамтаараа илажа болохо байһан юм.

Манай орон дотор социалистическэ революциин илаһанай ашаар, национальна дарлалта, национальна онсо эрхэ усадхагдаад, арадуудай дүүрэн тэгшэ эрхэ тогтоогдоо, амяраа һалажа, бэеэ дааһан гүрэнүүдые байгуулха хүрэтэрөө нацануудай өөһэдынгөө байдал тодорхойлхо эрхэ бэелүүлхын тулада үргэн зам нээгдээ.

Советскэ гүрэнэй нэгэн гол шухала шанарынь юуб гэхэдэ, тэрэ хадаа политическэ, ажахын ба культурна байдалай бүхы талануудаар арадуудай дүүрэн тэгшэ эрхэ соносхоһон байна. Коммунистическэ парти манай ороной олон национальностьнуудай ажалшадай хоорондо ахадүүгэй хани харилсаа байгуулха политика бэелүүлжэ, урдань гээгдэһэн ехэшье, багашье арадуудай бүхы талаараа хүгжэн һалбарха хараа бодол баримталһан юм. Оронийе индустриализацилга, хүдөө ажахые коллективизацилга, культурна революци бэелүүлгэ хадаа бүхы национальна советскэ республикануудай экономикын ба культурын һалбаран хүгжэлтэдэ шиидхэхы ёһоор нүлөөлөө. Хаанта засагай үедэ промышленностьгүй шахуу байһан Узбекистан, Казахстан, Киргизи ба бусад республикануудта Советскэ засагай үедэ социалистическэ индустриин айхабтар томо предприятинууд—металлургическа, машина бүтээлгын заводууд, нүүрһэнэй шахтанууд, уурхайнууд баригдаа. Дунда Азиин мүн бусадшье республикануудта, Закавказьеда ехэхэн хубилалтанууд болоо. Тэдэнэй олонхинь бүри дайнай урда тээхи табанжэлнүүдэй үедэ ехээр хүгжэнхэй промышленностьтай, механизированнэ томо хүдөө ажахытай түрүү, индустриально-аграрна республиканууд болоо һэн. Шэнэ социалистическэ ажабайдал Закарпатска нютагуудташье, Днепрын саада тээхи Молдавиин таряашадташье ерээ. Литвагай, Латвиин, Эстониин арадууд хани нэгэдэлтэй советскэ бүлэдэ хамтаран ороо. Эдэ шэнэ союзна республиканууд ахадүү советскэ арадуудай туһаламжаар индустриализациин политикые богонихон болзор соо амжалтатайгаар бэелүүлээд, үмсын таряашадай жэжэ ажахынуудые колхозуудай замда оруулаа.

Тиигэжэ советскэ газар дайдын ямаршье заха буланда хаа хаанагүй советскэ арадууд ехэ багагүй шэнэ ехэ амжалтануудые туйлана.

Мүн культурна байгуулалтын талааршье советскэ арадуудай туйлалтанууд ехэ. Хэнэйшье мэдэхэдэ, мүнөө СССР-тэ багтан оролог олохон арадууд культурна талаараа урдань ехэ гээгдэнги байһан юм. Тэдэнэй олонхинь үзэг бэшэгшьегүй байгаа. Мүнөө Советскэ Союзай бүхы арадууд формоороо национальна, удхаараа социалистическэ культураяа амжалтатайгаар байгуулжа байна. Советскэ байгуулалтын эрхэ байдалда 48 национальностьнууд өөһэдынгөө үндэһэн үзэг бэшэгтэй болоо. Түрэлхи хэлэн дээрэ заадаг һургуулигүй байһан газарта олон һургуулинууд байгуулагдаад, наука ба культура тээшэ үргэн зам бүхы хүнүүдтэ нээгдээ.

СССР-эй арадууд коммунизмын материально-үйлэдбэрилгын базые бэе бэедээ туһалалсан, нягта хани харилсаатайгаар байгуулжа байна. Волга, Кама, Ангара дээрэ электростанциинуудые ганса ород арад барина бэшэ, харин Советскэ Союзай бүхы арадууд барина. Айхабтар ехэ хэмжээнэй шэнэ ба боро газарнуудые элдүүрилхэдэнь ... най ашалшадта бусад совет... дууд ахадүүгэй туһаламжа ...

Советскэ республикануу... номикын ба культурын һал... жэлтэ болбол арадуудай ... хэтэй байлгын ба хани ба... идеологиин, пролетарска ... ционализмын идеологиин ... эли тодоор гэршэлэн х... Олон ондоо советскэ араду... рондохи хани харилсаае с... тическэ интернационализм... ципүүдһээ эшэ абан бай... Коммунистическэ парти, ... правительство оролдодог ... нөөшье оролдоһоор.

Коммунистическэ парти ... хүдэлмэришэн ангиин инте... налистическэ уялгануудые ... гэлжэ тайлбарилдаг, нац... харилсаанай асуудалнуудые ... зүбөөр шиидхэхыень һургаа... шан хаанта засагай байхада ... шэ ангинууд ба тэдэнэй пар... дэмжэн хурсадуулдаг ве... жавна шовинизм ба нютаг... ционализмые элишэлэн бут... үндэһөөрнь һалгаан усадха... гаа. Парти хадаа национа... далда бии байһан али бу... гайруулганууд болон хэлб... тэ эсэргүүсэн эрид тэмсэ... «Зүһэн бүриин национал-х... шэдые бута сохёогүй һаа ... «ВКП(б)-гэй түүхын кр... курс» соо хэлэгдэнэ, — би... тернационализмын үзэлөөр ... хүмүүжүүлжэ шадахагүй, ... арадуудай агууехэ хани ба... тугые хамгаалжа шадахагү... ветскэ Социалистическэ Р... кануудай Союзые байгуул... хагүй байгаабди» (нюур 34...

Буржуазна национализм...

Арга боломжоёо баранииень …эглэжэ, үбһэ, силос ехээр бэлдэе

Ажалай эмхидхэл һула

…аймагай колхозууд үбһэ …хүдэлмэринүүдые эхил… үлүү боложо байна. …дэнэр энэ саг соо саб…потой сабшалангуудайн… хахадһаань багые саб…лгын түсэбые 15 про…гээ.

…«опытник», Каганови…, Ленинэй нэрэмжэтэ …үбһэ хуряалгаяа дүүр…дань, Димитровэй, Эн… Маленковой нэрэмжэтэ бо…-Эрхирик» колхозууд саб…гаа гурбанайнь нэгэ ху…жа һаяхан дүүргэбэ.

…МТС-эй харьяата колхо… хуряалга илангаяа муу…гдана. Энгельсын нэрэм… ниитынгээ малые тэ…түсэд хангахын түлөө жэл… муугаар оролдодог байна. …үбэлэй сагта малынь ту… шэмэнь дээшэлдэггүй …. Үбэлэй таба һарын тур… колхоз һаамхай үнеэн бү… литр һү һаагаа. Мүн 10 һа…да 477 литр һаажа, жэ…түсэб дүүргэхэнь үшөө үды. … правлени (түрүүлэг…хэр Цындыжапов) урда … дутагдалнуудһаа зохихо …хээгүй дээрэһээ мүнөө жэ… хуряалгын хүдэлмэринүү…рүүлһаар. Сабшагдаха ёһо… гектарай хахадыень сабша…лтын түсэбые арбаад про…гээ. Теэд колхоз үбһэ хуряалгада ехэ хожомдожо ороһон аад, тэжээл бэлэдхэлгын ябасые түргэдхэхын түлөө хэмжээ абанагүй. Жэшээлхэдэ, һүүлшын 5 хоногой туршада колхозой 6 морин косилка, үбһэ хуряалгын нэгэ агрегат 15-һаа үлүү гар хажууршад миил 110 гектар сабшаһан байна.

Энэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, үбһэшэдэй ажалай эмхидхэл тон муу. Тэдэнэй дунда социалистическэ мүрысөөнэй эмхидхэгдээгүй дээрэһээ косилкын машинистнуудай болон гар хажууршадай олонхинь үдэрэйнгөө даалгабарие дүүргэдэггүй байна. Тэрэшэлэн үбһэ хуряалгада 100 хүн ябахаар хараалагдаһан аад, мүнөө оройдоо 50-яад хүн ажаллана. Үбһэндэ ябаха олохон хүнүүд юрын ажалда хүдэлмэрилнэ. Курбын МТС-эй тракторна косилка, бухалладаг ба һурилдэг механизмууд энэ колхоздо бии. Тэрэ механизмууд бүтээсэ багатайгаар хүдэлмэрилнэ, тэсд МТС-эй директор хэмжээ абанагүй. Үни хада хээрын ногоогоор 25 тонно силос дараад лэ, тэрэ хүдэлмэрие орхижорхёо.

Димитровэй нэрэмжэтэ колхоздо (түрүүлэгшэнь нүхэр Макарова) үбһэ хуряалга баһал муугаар ябуулагдана. Энэ колхоз сабшалгаяа 36 процент, һурилэлгээ 6,5 процент дүүргэбэ. 1000 гаран гектар сабшалан үшөө сабшагдаагүй. Эндэхи үбһэнэй бригадануудай ажалай эмхидхэл һула, гэшүүдынь даалгабаряа хододоо дүүргэнэгүй.

Курбын МТС харьяата колхозуудтаа үбһэ сабшалгын агрегадуудые эльгээһэн аад, тэндэ хүдэлдэг механизаторнуудай ажалые шалгадаггүй байна. Тиимэһээ станциин механизаторнууд колхозуудтаа туһалхын орондо үбһэ хуряалгые хойшонь татана. Жэшээлхэдэ, гансал МТС-эй гэмээр Димитровэй нэрэмжэтэ колхоз силос даража захалаадүй. Юуб гэхэдэ, долоон хоногой урда тээ ожорһоор силос дараха гэжэ хэлсээд, колхозой һаалишад хэдэн хоногой туршада ожорһо хадажа бэлэдхээ һэн. Хадагдаһан ожорһые дараха гэхэдэ, силос хэршэдэг механизмтай МТС-эй трактор ерэмсээрээ эбдэршоо. Колхозой правлени МТС-эй директор Филипповһээ механигые эльгээгыт гэжэ хэдэн дахин гуйһан байгаа. Теэд, силос хэршэдэг механизм мүнөө хүрэтэр заһабарилагдаагүй хэбтэнэ. Тингэжэ хадагдаһан ожорһон, һаалишадай ажал хии хосороо.

Тэрэшэлэн кукурузаар силос даралга энэ колхоздо захалаадүй. Хүдэлхэ комбайнер томилогдоогүй дээрэһээ МТС-эй силоснэ комбайн 4 хоног соо колхозой поли дээрэ миин байна.

Аймагай олохон колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд силос даралгада анхаралаа хандуулнагүй. Тиигэжэ Курбын МТС-эй харьяата 10 колхозуудай 4-ниинь силос даралгые мүнөө хүрэтэр захалаадүй.

Ю. Филиппов.

„Захиралта“ хүлеэһэн агрегат

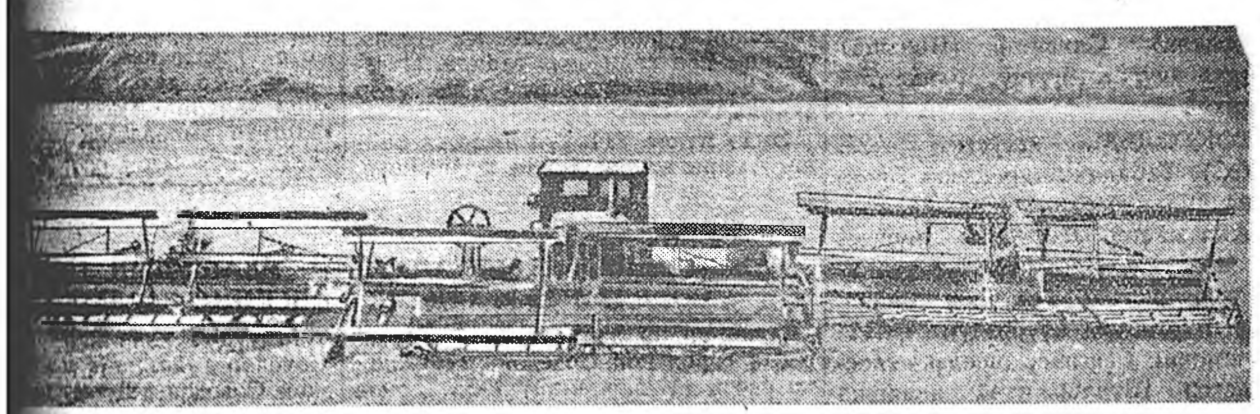

…гаг харахадатнай яһала…, шэб шэнэхэн машина …ээ? Энэмнай мэнэ һая…ой заводуудай нэгэнһээ …бэрэй аймагай Суулгын …эльгээгдэһэн «КВЛ-14,6» …торна косилка гээшэ. Энэ …нэгэ ороходоо 14,6 метр …абадаг, үдэр соо 50 гек…рузын ургаса сабшаха хү…

…мүнөө кукуруза хуряалгын …лүүн хүдэлмэриин ябажа … энэ машинаяа Суулгын МТС-хидэй хэрэглэжэ шададаггүй байһаниинь гэмшэлтэй. Мэнэ һаяхан энэ косилкаар Маленковой нэрэмжэтэ колхоздо 25 гектар кукуруза сабшагдаад хүршэ Молотовой нэрэмжэтэ колхоздо үндэрөөр ургажа, хуряагдаха болошоһон кукурузын полинуудай байһаар байтар, хоёрдохи үдэрөө миин хэбтүүлэгдэжэ байна. Юуб гэхэдэ, энэ косилкын машинист нүхэр Бутин, тракторна 9-дэхи отрядай бригадир нүхэр Климентьев гэгшэд «дээрэһээ захиралта» хүлеэгээд һуужа байнхай. Харин Суулгын МТС-эй хүтэлбэрилэгшэд (директорынь нүхэр Цыренов) энэ машинаяа «мартажархёо».

Молотовой нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Хандажапов энэ машинаяа манай колхоздо эльгээгыт гэжэ машинист Бутин, бригадир Климентьев хоёрто хэды дахин хандаа, гуйгаашье, Теэд тэрэ машина бэлэн зэһээтэй, гансал «дээрэһээ захиралта» хүлеэжэ байна. Хэды болотор байхань гээшэб?

И. Денисовэй фото ба текст.

ЯРУУНЫН АЙМАГТА

ТҮРҮҮ БРИГАДАДА

Сосновско МТС-эй тракторна бригадануудай хоорондын мүрысөөнэй дүнгүүд һаяхан гаргагдаба. Мүрысөөндэ нүхэр Кокиной хүтэлбэрилдэг № 4 бригада илажа, МТС-эй партийна организациин ба дирекциин дамжуулгын Улаан тугта хүртэбэ.

Арбан үдэрэй турша соо тус бригада зөөлэн хахалалгада оруулхада 971 гектар газар элдүүрилээ.

ЭРХИМ ҺААЛИШАД

КПСС-эй ЦК-гэй июльскэ Пленумэй тогтоолнуудаар зоригжоһон «Улаан туяа» колхозой һаалишад үнеэдһээ һү һаалгые улам дээшэлүүлнэ. Ажахын жэлэй арба һарын дүнгүүдээр һаамхай үнеэн бүриһөө Я. Раднаева—911 литр, Ц. Цыбикова—771, Х. Бураева—763, Д. Дашиев—751 литр һү һааһан байна.

Энэ колхоздо 10 һара соо үнеэн бүхэнһөө 749,7 литр һүн һаагдаа.

ЗАЛУУ БАГШАНАР

Оронноймнай элдэб городуудай педагогическа институт ба училищинуудые дүүргэһэн залуу мэргэжэлтэд аймагай һургуулинуудта хүдэлмэрилхөөр ерэжэ байна. Мүнөө 30 гаран багшанар ерэнхэй. Тэдэнэй 15-ниинь дээдэ һургуули дүүргэһэн физикэ, математика, ород хэлэ ба бусад предмедүүдые зааха мэргэжэлтэд юм.

Залуу багшанар аймагай һургуулинуудта ажаллахаар томилогдоо.

НАМАРАЙ ТАРИЛГА ХЭНЭ

Аймагай колхозуудта намарай тарилга эхилбэ. «Путь социализма» колхоз 165 гектарта тарилга хээ. Энээнэйнь 36 гектар хэрээһэлүүлэн таригдаа.

Мүн Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз 200 гектарта иимэ тарилга хэһэн байна.

КОЛХОЗУУДАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭНЭРЭЭР ҺУНГАГДАБА

Парти ба правительствын уряалаар һайн дураараа хүдөөдэ ажаллахаяа ерэгшэдые аймагай колхознигууд халуунаар угтажа правлениингээ түрүүлэгшэнэрээр һунгаба. «Улаан туяа» колхозой түрүүлэгшээр нүхэр Жанчипов, Ленинэй нэрэмжэтэ артельдэ нүхэр Дугарон, Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо нүхэр Дашиев ба «Коммунизм» колхоздо нүхэр Сампилон гэгшэд түрүүлэгшэнэрээр һунгагдаа.

Шэнэ ерэһэн нүхэд хүдэлмэридөө оробо.

С. Васильев.

Ном наймаалгые һайжаруулая

1955 оной июниин 15-һаа июлиин 15 болотор хүдөө ажахын номуудые наймаалалгын һара үнгэргэгдэбэ. Ном наймаалгын һарада эд хэрэглэгшэдэй кооперация, Хэблэлэй Союз 27 ном наймаалгын хүдөөгэй магазинууд, эд хэрэглэгшэдэй кооперациин 250 магазинууд ба Хэблэлэй Союзай 28 киоскнууд хабаадалсаа. (Энэ тоодо городой ном наймаалгын зургаанууд оролсоногүй). Мүн 100 гаран ном тараагшад, 200-гаад ниитын тараагшад, 30 бэшэг зөөгшэд болон бусад хабаадалсаба.

Баунтын, Занграйн, Прибайкальска аймагуудай, Городок городой номой магазинууд энээнэй урда тээ ном наймаалха түсэбөө дүүргэдэггүй байһан аад, мүнөө һарынгаа түсэбые үлүүлэн дүүргэбэ.

Занграйн номой магазин июниин түсэб 200 процент, июлиин түсэб 235 процент дүүргээ. Эндэ аймагай культурын таһаг (даагшань нүхэр Ардонов) ехэ хүдэлмэри хэһэн байгаа. Тус культурын таһагай эдэбхеэр ном наймаалгын һарада аймагай бүхы культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд хабаадалсаа. Аймагай ба хүдөөгэй библиотекэнүүд ажалшадай дунда номуудые олоор тараахын түлөө ехэ оролдолго гаргана. Тэдэнэр ажалшадта номуудые уншажа үгэһэн. тэдэнэй һонирходог асуудалнуудаар хөөрэлдөө хэһэн, номуудай выставкэ болон фотомонтажуудые бэлэдхэһэн байна.

Мүн малажалай бригадануудаар, хүдөө нютагуудаар хамта 42 хөөрэлдөөн эмхидхэгдээ. Энэ тоодо «Номой туһа ба удха тухай», «Сэлэнгын аймагай һаалишадай түрүү арга метод тухай», «Залуушуул ямар номуудые уншаха ёһотойб» г. м. хөөрэлдөөнүүд эмхидхэгдээ.

Энээнһээ гадна, библиотекэнүүдэй үүсхэлээр Орджоникидзын, 18 партсъездын, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозуудта нүүдэл библиотечкэнүүд бии болгогдоо, номой выставкэнүүд, мүн колхозингуудтай хөөрэлдөөнүүд, малшадтай ном уншалга эмхидхэгдэһэн байна.

Новая-Илька, Старая-Брянь тосхоной, Шулуутайн номой киоскнууд һарынгаа түсэбые 200 процент дүүргэбэ.

Мүн Баргажанай аймагай номой магазин (даагшань В. Эргеев) зарим тэды амжалта туйлаа. Тус магазин ном наймаалгын һарые үнгэргэхэдөө 40 ном тараадаг хүнүүдтэй ба 60 ниитын тараагшадтай байгаа юм. Тиимэһээ эндэ ном наймаалха түсэбынь 116 процент дүүргэгдээ.

Городогой номой магазин (даагшань нүхэр Пустовойтова) урда жэлнүүдтэ түсэбөө дүүргэдэггүй байһан аад, мүнөө июниингээ түсэбые 168 процент, июлиингээ түсэбые 159 процент дүүргэбэ.

Үнгэрэгшэ ном наймаалгын һарын үедэ хүдөө ажахын номуудые ажалшад ехэ һонирхожо абаһан байна. Ганса ном наймаалгын һара соо 800 мянган түхэригэй номууд ажалшадта худалдагдажа, 1955 оной хоёрдохи кварталай түсэб 105,3 процент дүүргэгдэбэ. Ном наймаалгын һара соо олон колхозингууд ба хүдөөгэй интеллигентнүүд өөһэдынгөө библиотечкэнүүдтэ шэнэ номуудые нэмэжэ абаа.

Гэбэшье, ном наймаалгын һарын үедэ худалдаа наймаанай зарим эмхи зургаанууд энэ хэрэгтэ хайша хэрэгээр хандаа. Жэшээнь, Кабанскын, Баргажанай, Хоринн аймпотребсоюзуудһаа бэшэнь ном наймаалгын һарые тон хангалтагүйгөөр үнгэргөө. Тиимэһээ манай республикын эд хэрэглэгшэдэй кооперации байгша оной түрүүшын хахадта ном наймаалдаг базаһаа түсэбэй ёһоор абажа, ном наймаалха түсэбөө миил 48 процент дүүргээ.

Үнгэрэгшэ ном наймаалгын һараһаа хойшо ажалшадта ном наймаалга нэгэ бага һайжараа. Гэбэшье, ажалшадай эрилтэ дүүрэнээр хангагданагүй.

Саашадаа ном наймаалгын һарые нэгэ хэды болоод лэ үнгэргэжэ байха шухала байна.

И. Баженов.

Хэлэ шэнжэлэгшын тэмдэглэл

Бурят-Монголой гүрэнэй научно-шэнжэлэлгын институдай эмхидхэһэн Кударын бурядуудай хэлэ ба түүхые шэнжэлэн үзэхэ научна экспедици хүдэлмэреэ дүүргэжэ ерэбэ.

Нэгэ һарын турша соо нютагай 644 үгэнүүд, 32 рассказууд, 52 дуунууд, нэгэ үльгэр, 3 хурим түрэ тухай тэмдэглэл, нэгэ онтохон, 4 частушка болон мүн ургамалнуудай элдэб зүйлнүүд суглуулагдаһан байна.

Саашадаа Бурят-Монголой научно-шэнжэлэлгын институт иимэ экспедицинүүдые республикынгаа бусад аймагуудаар эмхидхэхэ ба суглуулһан материалнуудаа тусхай сборник болгожо согсолхоор хараална.

Е. Цыденов, НИИК-ын диалектологическа экспедицидэ хабаадагша.

Ажалшадта шүүбэри түлэгдэнэ

Улан-Удын центральна 301-дэхи нөөсэлгын касса СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй урьһаламжын (1954 оной) таблицаар шүүбэринүүдые түлэжэ захалаа.

Түрүүшын 4 үдэрэй туршада — 160370 түхэригэй шүүбэри ажалшадта түлэгдөө. Тэрэ тоодо 10 мянган түхэригэй нэгэ шүүбэри, 2500 түхэригэй хоёр шүүбэри тудаһан байна.

В. Михайлов.

…далнуудтэ эсэргүү, ленин…националистизмһаа ямаршье …гайралгада эсэргүү тэм… ажалшадые социалисти…тернационализмын идеоло…ээр хүмүүжүүлхэ ябадал … манай партиин тон шу…гонуудай нэгэниинь боло…

… обществын ажабайдалые …нь хубилгаһан социально…ска ехэ шэнэдхэн хуби…дай бэелүүлэгдэжэ байха …ай орон дотор хуушан бур…нацануудай һуурида шэнэ …тическэ нацанууд бии бо…ээ, тэдээндэ бусад ара…гоолшолхо идеологи, на… хёмороон, тулалдаан хар… Социалистическэ нацануу…дээрэ: нэгэдэл, эб найрам… барисаан гэжэ бэшээтэй. …тическэ нацанууд интер…измын идейнүүдые шууд …ад мүн.

…удай хоорондохи тэмсэл …хын «зайлуулагдашагүй» … мүн гэжэ баталхые бур…до оролдодог, мүнөөшье …оролдоһоор юм. Үмсын зөө… хүниис хүнэй дарлаха …бадал дээрэ үндэһэлһэн … общество дотор тиимэл …юуб гэхэдэ, капиталистичес…дбэрилгын харилсаанууд … бэе бэеһээнь һалгаадаг, …хоорондо антагонизм һү… байна.

…дотор социальнашье, на… зүрилдөөнэй байха …һэн огто үгы юм. Үйлэдбэ…хэлнүүдые общественнэ …ическэ зоори болгоһон …дээрэ үндэһэлэгдэһэн шэнэ … байгуулалта хадаа нэгэ ниитэ уг зорилго — коммунизм байгуулгые тойруулан бүхы расануудай ба нацануудай ажалшадые нэгэдүүлдэг, нягтаруулан жагсаадаг, ахадүүгэй хани харилсаанай бата бэхи үндэһэ һуури боложо үгэдэг байна.

Таряашадтай хүдэлмэришэн ангиин байгуулһан холбоо барисаан, хүдэлмэришэн ангиин ба социалистическэ интернационализм баримталдаг, тэрэнэй партиин бэелүүлдэг түрүү үүргэ болбол манай ороной арадуудые олонациональна нэгэдэмэл гүрэн болгожо хамтаруулхада туһалһан тиимэ шиидхэхы хүсэн мүн байгаа.

Социалистическэ интернационализм советскэ обществын эрхэ байдалда Эсэгэ орондоо инагаар дурлалгатай, советскэ патриотизмын нангин мэдэрэлтэй зохилдон тааралдадаг. Советскэ хүнүүд Эхэ орондоо ехээр дурладаг, юуб гэхэдэ, энэ хадаа дэлхэй дээрэ түрүүшын илаһан социализмын орон, мүн Советскэ гүрэн дотор социальна ба национальна дарлалта, арадуудай хоорондын зүрилдөөн ба бэе бэедээ этигэлсэхэгүй ябадал хододоо усадхагдаа, шэнэ социалистическэ ажабайдалай пионернууд байха гэһэн агууехэ нэрэ хүндэ советскэ хүнүүдэй хубида хүртэһэн байна. Гэбэшье, советскэ патриотизм национальна ёһоор бэеэ дээгүүр абаһан, биб гэһэн ябадалда харша юм. Советскэ патриотизмын үндэһэ һууринь расова гү, али националистическэ һанал бодол бэшэ, харин Советскэ Эсэгэ орондоо арадай тон үнэн сэхэ байлга, манай ороной бүхы нацануудай ажалшадай ахадүүгэй хани барисаан болоно гэжэ И. В. Сталин хэлээ һэн. Советскэ патриотизм дотор СССР-эй арадуудай национальна уг заншалнууд ба бүхы ажалшадай ажабайдалай ниитэ интересүүд зохилдон тааралдана. Ондоогоор хэлэхэдэ, советскэ патриотизм гээшэ социалистическэ интернационализмтай нягта холбоотой юм. Теэд энэнь юун гэһэн удхатайб гэхэдэ, ёһотой советскэ патриот Эсэгэ орондоо дурладаг, арадуудта, тэдэнэй культура ба ажаһуудалда, бусад оронуудай национальна уг заншалнуудта айхабтар ехэ хүндэтэйгөөр хандадаг байна.

Социалистическэ интернационализмын идеологиин тон ехэ, бата бэхи хүсэтэй байһаниинь СССР-эй ба социалистическэ лагериин бүхы оронуудай хоорондохи хани харилсаан дотор эли тодоор харагдана. Энэ хадаа түүхэдэ үшөө үзэгдөөгүй, уласхоорондын шэнэ ёһоной харилсаан мүн. Тэрэнэй үндэһэ һууринь бэе бэеэ харилсан хүндэлэлсэхэ, нүхэрэй ёһоной туһаламжа үзүүлэлсэхэ, тус лагерьта ороһон гүрэнүүдэй дүүрэн эрхые мэдэрхэ гэһэн ябадал болоно.

Советскэ Союз ба арадай демократиин оронуудай хоорондохи харилсаанууд эдэ гүрэнүүдэй тэгшэ эрхын үндэһэн дээрэ байгуулагдадаг, тэдэнэр ажахын ба культурна байгуулалтынгаа дүй дүршэлые ходо абалсажа байдаг юм. Демократическа гүрэнүүдэй арадууд СССР-эй социалистическэ байгуулалтын үнэтэ дүй дүршэлые ехэ дуратайгаар ашагладаг; советскэ хүнүүд арадай ажахые эрхилхэ талаар, наука, техникэ ба культурын туйлалтануудай талаар арадай демократиин оронуудта бии байһан бүхы түрүү юумые анхаралтайгаар шэнжэлэн абадаг байна.

Хитад арадай вождь Мао Цзэ-дун хитад арадай үмэнэ байһан хойшолуулашагүй зорилгонуудые тодорхойлхо зуураа иигэжэ хэлээ һэн: «Бидэнэр агууехэ национальна байгуулалта бэелүүлхэ зорилго табинабди. Хэхэ хүдэлмэримнай бэрхэтэй, манай дүй дүршэл дутамаг байна. Тиимэһээ бидэнэр Советскэ Союзай түрүү дүй дүршэлдэ зоримгойгоор һураха ёһотойбди».

СССР ба арадай демократиин оронуудай хоорондохи харилсаанда экономическа талаар харилсан туһалалсалга онсо шухала удхашанартай юм. Арадай демократиин оронуудта Советскэ Союзай үзүүлжэ байдаг тиимэ ехэ туһаламжые нэгэшье капиталистическэ орон үзүүлжэ шадахагүй гэжэ демократическа оронуудай хоорондохи экономическа хани харилсаанай дүршэл харуулна. Энэ хани харилсаанай үндэһэ һууринь ниитэ экономическа дэбжэлтэ туйлахын тула бэе бэедээ үнэн сэхээр туһалалсаха хүсэл зориг болоно.

Дайнай үедэ һандаргагдаһан арадайнгаа ажахые һэргээн бодхооходонь арадай демократиин европейскэ оронуудта Советскэ Союз ехэхэн туһаламжа үзүүлээ. Промышленностиин гол һалбаринуудта 156 томо предприятинуудые барихадань Хитадай Арадай Республикада Советскэ Союз туһаламжа үзүүлжэ байна. Корейдэ эб найрамдалай тогтоогдоходо, арадайнгаа ажахые һэргээн бодхоохынь тула Советскэ Союз корейн арадта нэгэ миллиард түхэриг бусаалтагүйгөөр бэлэг болгон үгөө. Иимэ жэшээнүүдые олоор харуулжа болохо юм.

Социалистическэ интернационализмын принципүүд дээрэ үндэһэлэгдэһэн, СССР-эй ба арадай демократиин оронуудай хоорондохи хани харилсаанай дүршэл болбол энэ хани харилсаанай бата бэхи байһан тухай, тэрэнэй саашадаа үшөө бэхижэхэ тухай гэршэлнэ.

Советскэ Союз Югослави хоёрой хоорондохи хани харилсаан мүн лэ интернационализмын принципүүдэй үндэһэн дээрэ байгуулагдана. Советско-югославска хэлсээнүүдэй эсэстэ СССР Югославиин Арадай Федеративна Республика хоёрой хоорондохи хани харилсаанда ехэ хубилалта болоо. Энэ хоёр ороной хоорондо хэдэн жэлэй турша соо үргэлжэлһэн харша харилсаан арадай дайсад Берия Абакумов хоёрой үүдхэһэн хардалга гүрдэлгэ дээрэһээ бии болоод, демократиин ба социализмын дайсадта, эб найрамдалай дайсадта имагтал ашагтай туһатай байгаа.

СССР-эй ажалшад, бүхы прогрессивнэ хүн түрэлтэн үни сагһаа хойшо үргэлжэлһэн түүхэтэ хани барисаатай хоёр арадай бүхы талын хани харилсаае саашадань бэхижүүлхэ бата бэхи үндэһэ һуури мүн байһан советско-югославска Декларацине ехэ һайшаалтайгаар угтаһан байна.

Советскэ гадаадын политикын үндэһэ һууринь арадуудай хоорондо эб найрамдал байгуулха, бүхы оронуудтай бодото холбоо барисаа бэхижүүлхэ ябадал болоно. Уласхоорондын харилсаануудай асуудалнууд тушаа Советскэ гүрэнэй бэелүүлдэг генеральна хараа бодол болбол капитализм социализм хоёрой үни удаан саг соо зэргэлэн ажабайжа болохо тухай, энэ хоёр зүрюу общественнэ системын хоорондоо имагтал экономическа талаар амгалан мүрысэжэ болохо байһан тухай ленинскэ заабариһаа эшэ үндэһэ абана.

СССР-эй Верховно Соведэй һаяхан болоһон гурбадахи сесси дүрбэн гүрэнэй правительствонуудые Толгойлогшонорой Женевскэ зүблөөнэй дүнгүүд тухай Н. А. Булганинай элидхэлээр абаһан тогтоол соогоо СССР-эй эб найрамдалда дуратай гадаадын ленинскэ политикын бата бэхи байһые шэнэ хүсэтэйгөөр тэмдэглээ. Олон ондоо оронуудай общественнэ ба политическэ байгуулалтые хамаархангүйгөөр, тэдэнэй бэеэ даадаг эрхыень хүндэлхэ ба дотоодынь хэрэгтэ оролсохогүй ушарые баримталжа, эдэ оронуудай хоорондо үлэмжэ үргэн политическэ, экономическа ба культурна холбоо барисаа байгуулха ябадал гээшэ арадуудай интерестэй тааралдана, тэдэнэй хоорондо эб найрамдал, хани барисаа ба хани харилсаа бэхижүүлхэ хэрэгтэ хүргэхэ юм гэжэ этигэдэг байһанаа СССР-эй Верховно Совет харуулаа.

Коммунистическэ парти болбол интернационализмын үзэлөөр, бүхы оронуудай ажалшадай хоорондо ахадүүгэй холбоо байгуулха, бүхы арадуудай бэеэ даанхай байдалые ба тэгшэ эрхыень хүндэлхэ үзэлөөр советскэ хүнүүдые саг үргэлжэ хүмүүжүүлнэ.

Б. БАЯНОВ.

Советскэ хүдөө ажахын делегациин США дотор аяншалжа ябаһан тухай

ВАШИНГТОН, августын 24. (ТАСС). Үсэгэлдэр советскэ хүдөө ажахын делегаци Белсвилледэхи США-гэй газартаряалангай министерствын научно-шэнжэлгын центртэ ошоһон байна. Үдэрынь делегаци тэрээнэй хүндэлэлдэ хэблэлэй национальна клубай эмхидхэһэн завтрагта хабаадаа. Журналистнуудай гуйлтаар делегациие толгойлогшо В. Мацкевич советскэ хүдөө ажахын делегациин США дотор аяншалһан тухай, тэрээнэй хараһан үзэһэн юумэнүүд тухай хөөрэжэ үгөө.

Французска арад оронойнгоо сүлөөлэгдэһэн ойн баярые тэмдэглэжэ байна

Гитлеровскэ эзэмдэлгэһээ оронойнгоо сүлөөлэгдэһэн ойн баярые французска арад эдэ үдэрнүүдтэ һайндэрлэжэ байна. 1944 оной августын 23—25-да Париж сүлөөлэгдөө һэн. Парижай хэдэ хэдэн округуудай ажалшад Францие сүлөөлхын түлөө тэмсэл дундуур унаһан, эсэргүүсэлэй хүдэлөөндэ хабаадагшадай хүүрнүүд дээрэ ба памятнигуудай дэргэдэ веногуудые табина.

Сүлөөрэлгын парижска комитедэй уряагаар Парижай олон зуугаад ажалшад Булонско ой соо митингдэ суглараа. 11 жэлэй урда тээ тэндэ французска 35 залуу патриодууд буудагдан алагдаһан юм.

Митинг хадаа эсэргүүсэлэй хүдэлөөндэ хабаадаһан бүхы хүнүүдэй —эб найрамдалай түлөө, Франциин национальна бэеэ даанхай байдалай түлөө тэмсэгшэ патриодуудай нэгэдэлые бэхижүүлхэ гэһэн уряатайгаар үнгэрөө.

Вьетнамай Национальна нэгэдэмэл фронтын съездые зарлаха тушаа эмхидхэлэй комитедэй коммюнике

ХАНОЙ, августын 22. (ТАСС). Вьетнамска информационно агентствын дамжуулһанай ёһоор, Вьетнамай Национальна нэгэдэмэл фронтын съездые зарлаха тушаа эмхидхэлэй комитет коммюнике толилбо. Вьетнамай Национальна нэгэдэмэл фронтые үргэдхэхэ ба бэхижүүлхэ зорилгоор Национальна нэгэдэмэл фронтын съезд 1955 оной сентябриин 5-да зарлагдахаар шиидхэгдээ гэжэ тус коммюнике дотор хэлэгдэнэ. Демократическа партинуудай, ниитын организацинуудай болон ороной хүн зоной элдэб бүлэглэлнүүдэй делегадууд, хилын саана ажаһуудаг вьетнамецуудай түлөөлэгшэд съездын хүдэлмэридэ хабаадаха байна.

Съезд хадаа бүхы арадай интересүүдтэй зохилдуулан Вьетнамай Национальна нэгэдэмэл фронтын политикые ба Уставые зохёохо, Национальна нэгэдэмэл фронтын национальна комитедые шэнээр һунгаха байна.

Советскэ наукын туйлалтанууд тухай Ирландска эрдэмтын мэдүүлгэ

ЛОНДОН, августын 24. (ТАСС). Шаннонһоо (Ирланди) Рейтер агентствын корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор, Дублинска университедэй физико-математическа наукануудай профессор Девлин атомай хүсые амгалан ажалда хэрэглэхэ тушаа Женевэдэ болоһон уласхоорондын научно-техническэ конференцидэ хабаадаһанаа ерээд, атомай хүсэнэй талаар научно-теоретическэ түрүү шэнжэлгэнүүдые абажа харахада Советскэ Союз дэлхэйн бусад оронуудһаа «холо урид гараа» гэжэ үсэгэлдэр мэдүүлбэ.

Советскэ эрдэмтэд мүн ехэ энергинүүдэй физикын талаар бусад оронуудай эрдэмтэдһээ түрүүлжэ гараа, энэ асуудал ондоо оронуудта мүнөө үедэ научнаар шэнжэлэгдэжэл байһан хэбээрээ гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Хитадай бүлэг студентнэр һурахаяа Москва мордобо

ПЕКИН, августын 23. (ТАСС). Синьхуа агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр Хитадай 610 студентнэр СССР ошохоор Пекинһээ мордобо. Үшөө 1280 студентнэр августын һүүлээр Пекинһээ мордохо байна. Хитадай студентнэр Москвагай, Ленинградай ба Советскэ Союзай бусад томо городуудай вузуудта һураха юм.

Мароккодохи французска сэрэгэй хүсэнүүдые командалагша хосорбо

ПАРИЖ, августын 23. (ТАСС). Рабатаһаа Франс Пресс агентствын корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор, авиационно катастрофой эсэстэ үсэгэлдэр Мароккодохи французска сэрэгэй хүсэнүүдые командалагша генерал Дюваль хосорбо.

Генерал Дювалиин һуужа ябаһан самолёт Кенифр Касба-Тадла хоёрой хоорондо, һүүлшынгээ пунктда 20 километр ниидээд хүрэхэеэ ябатараа унажа шаташаһан хэбтэбэ. Катастрофой бодото шалтагаанииинь мүнөө хүрэтэр элирүүлэгдээдүй гэжэ корреспондент заана.

Хойто Африкадахи байдал тушаа

ПАРИЖ, августын 23. (ТАСС). Мароккодо ба Алжирта боложо байгаа буһалгаануудай үедэ һүүлшын гурбан үдэрэй туршада мянгаһаа нютагай хүн зоной дундаһаа, мүн Хойто Африкада ажабайдаг французуудай, французска сэрэгшэдэй дундаһаа 2 мянгаһаа доошо бэшэ хүн алагдаа гэжэ парижска газетэнүүд мэдээсэнэ. Эдэ буһалгаануудые дарахын тулада засагаархид танкнууд, самолёдууд болон артиллери хэрэглээ. Францаһаа нэмэлтэ сэрэгүүд эльгээгдэжэ үргэлжэлһөөр.

Восстани хэжэ бодоһон мароккански ба алжирска хүн зон айхабтар хэрзэгы шэрүүнээр хэһээгдэнэ гэжэ олон газетэнүүд онсолон тэмдэглэнэ.

Марокко болон Алжиртахи байдал тухай

ПАРИЖ, августын 24. (ТАСС). Үсэгэлдэр французска сэрэгүүд Уэдзем, Кенифр (Марокко) гэжэ районуудта марокканска племынхидтэ эсэргүүгээр сэрэгэй ябуулга үргэнөөр хэжэ эхилээ гэжэ парижска газетэнүүд мэдээсэнэ. Дүрбэн ондоо племынхидые французска сэрэгүүд хүреэлээд байна гэжэ мэдээсэхэ зуураа, «Франс-Суар» газетэ Франциин зэбсэгтэ хүсэнүүд Мароккодо һүүлэй гушан жэлэй турша дотор сэрэгэй эгээ ехэ ябуулга хэбэ гэжэ онсолон тэмдэглэнэ.

Сэрэгэй ябуулгада авиаци хабаадана гэжэ «Монд» газетэ бэшэнэ. Зэбсэгтэ племынхидэй бэхижэн һууриҗаһан хадын райондо сэрэгэй ябуулга хэхэнь французска сэрэгүүдтэ тон бэрхэшээлтэй гэжэ газетэ тоолоно.

Французска сэрэгүүд болон полици нютагай хүн зондо эсэргүү хэһээлтын үргэн хэмжээнүүдые абажа байна гэжэ Марокkoһоо болон Алжирһаа газетэнүүдэй корреспондентнүүд мэдээсэнэ. Марокканска болон алжирска городуудта «сэбэрлэлгэ» болон үргэн ехэ нэгжэлгэ хэгдэнэ. «Франс-Суар» газетын мэдээсэһэнэй ёһоор, буу зэбсэгтэй байһан хүнүүд тэрэ дары буудагдан алагдана.

США-да хёо боложо байна

НЬЮ-ЙОРК, августын 23. (ТАСС). Вашингтонһоо Ассошиэйтед Пресс агентствын корреспондентын дамжуулһанай ёһоор, зүүн тээхи зургаан штадуудта уһанай үерлэһэнэй эсэстэ гүйсэд бэшэ мэдээнэй ёһоор 34.169 бүлэнэр гэр байрагүй үлэбэ гэжэ Улаан Хэрээһэнэй американска общество мэдээсэбэ.

НЬЮ-ЙОРК, августын 23. (ТАСС). Юнайтед пресс агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, зүүн эрье шадар болоһон уһанай үерэй үедэ 202 хүн хосорһон байна. Аюулай тохёолдоһон райондо олон мянган хүнүүд уһанай дутамаг, эдеэ хоолой гутаһан ба үбшэн тахалай дэлгэржэ болохо аюулай оршон байдалда ами наһаа найнгаа түлөө тэмсэжэ байна.

Египетскэ худалдаа наймаанай делегаци Хитадта ерээд байна

ПЕКИН, августын 24. (ТАСС). Синьхуа агентствын дамжуулһанай ёһоор, Египедһээ 15 мянган тонно хлопок Хитадай худалдажа абаха, Хитадһаа 60 мянган тонно прокат Египедэй худалдан абаха тушаа хэлсээе египетскэ болон Хитадай худалдаа наймаанай түлөөлэгшэд үсэгэлдэр Пекиндэ гараа табижа баталба. Энэ хэлсээн хадаа августын 22-то баталагдаһан хитад-египетскэ худалдаа наймаанай хэлсээнэй үндэһөөр баталагдаһан байна.

США-да забастовочно хүдэлөөн боложо байна

НЬЮ-ЙОРК, августын 23. (ТАСС). Юнайтед Пресс агентствын Чикагоһаа мэдээсэһэнэй ёһоор, зургаан штадуудтахи «Интернейшнл харвестер» гэжэ компаниин хүдөө ажахын машина бүтээлгын 18 заводой 40 мянган хүдэлмэришэд мүнөөдэр забастовко соносхобо. Автомобильна ба авиационно промышленностиин хүдэлмэришэдэй нэгэдэмэл профсоюзай эрилтые предприятинуудай эзэдэй хангахаһаа арсаһан дээрэһээ энэ забастовко соносхогдоо. Забастовкодо хабаадагша хүдэлмэришэд тус профсоюзда хабаатай юм.

Шатараар Гетерборгдо боложо байгаа зононууд хоорондын турнир дээрэ

ГЕТЕРБОРГ, августын 23. (ТАСС). Үсэгэлдэр табадахи тур дээрэ Геллер—Керес, Пахман (Чехословаки)—Сабо (Венгри), Панно (Аргентина)—Филипп (Чехословаки), Иливицкий—Петросян гэгшэд тэнсээ.

Доннер (Голланди) Бронштейнтэй хараар тулюураар наадажа, советскэ гроссмейстер бодонуудайнгаа эрхим һайн байдалтай байхада 14-дэхи ябадалдаа нугөөдынгөө хүбүүе эдеэ. Медина (Венесуэла) — Унцикер (Баруун Германи) хоёрой парти тэнсэхэ янзатай болонхой. Рабар (Югослави) Сливэтэй (Польша) наадаха зуураа, булюу байдалтай болонхой.

СТОКГОЛЬМ, августын 23. (ТАСС). Табадахи тур дээрэ Бронштейн нарин бэрхээр наадажа, голландска мастер Доннерые шүүгээ. Энэ илалтань Бронштейные турнирай толгойлогшо болгоһон байна. Бусад партинууд дүүрээдүй. США-гэй чемпион Бисгайер шведскэ гроссмейстер Штальбергтэй наадажа булюу байдалтай болоод байтараа, худхаляа хэжэ наадалгынгаа шанарые гээгээ.

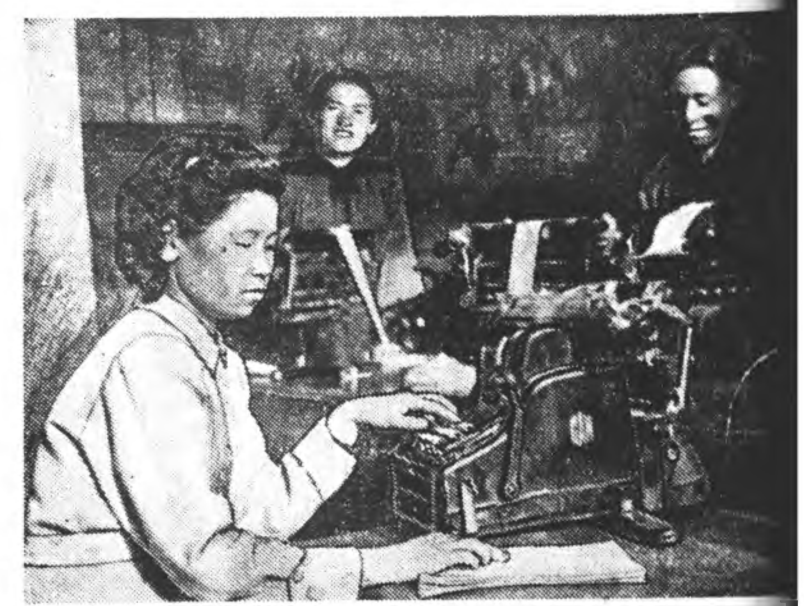

Тоо бүридхэлгые машинаар хэдэг болохын зорилгоор Госбанкын ...голой республиканска конторо операторнуудай курса үнгэргөө.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: операторнууд тоо бүридхэдэг машинала һуража ...

Л. Хайдур...

„Учитель" гэжэ амаралт... байшанда

Август һарын нэгэ тунгалаг үглөөгүүр. Оршон тойрон абяа шэмээгүй. Гансал ногоорон харагдажа байгаа тужа ой соо жэргэмэл һайхан шубуудай жэргэн байхань үглөөнэй агаарта элихэнээр дуулдана.

Үндэр нарһан, хуһан модонуудай набша намаа соо жэрыжэ байгаа гэрнүүдһээ олон хүнүүд гаража, шааян урдажа байгаа горхоной эрье тээшэ гүйлдэнэд.

Энэ хадаа Дээдэ-Березовкодохи «Учитель» гэжэ амаралтын байшанда амаржа байһан хүнүүд гээшэ.

...Уданшьегүй түрүүшын хонхын абяан соностожо, амарагшадые эдеэлхыень урина. Эдеэлэлгэнэй һүүлээр амарагшад сэнгэхэ, зугаалхаяа зүг бүхэн тээшээ тарана. Эдэнэрэй нэгэ зариманиинь волейбол сохихоёо, нүгөөдүүлынь биллиард гү, али шатар, даам, домино наадахаяа ошонод. Танца наадаха дуратайшуул танца наадана, ном уншаха дуратайшуул библиотекэһээ номуудые абажа, өөрынгөө дуратай газарта: уншалгын зал соо гү, али үгышье һаа, модоной һүүдэртэ, горхоной захада ошожо уншана. Ой модон соогуур аяншалха дуратайшуул горхоной түргэн урасхаалые үгсэнэ, үгышье һаа хада өөдэ гарана. Иигэжэ амарагшадай юрын нэгэ үдэр эхилнэ.

Эндэ мүнөө 211 хүн амаржа байна. Амарагшадай дунда хүгшэншье, залуушье хүнүүд олон. ...амаралтын үдэрнүүдтэ ...эмхи зургаанууд болон ф...водуудһаа нэгэ үдэрэй ...ажалшад ерэжэ амардаг ...гэрэгшэ амаралтын үдэр ...40, мяха-консервын комб... хүн ерэжэ амарһан байна... гадна, хүршэ Читын обла... бүри багшанар ерэжэ ам...

Культурно-гэгээрэлэй ... эндэ муу бэшээр табигда... хэрэгые хүтэлбэрилхөөр ... һон Галина Павловна К... бөөр хараалагдаһанай ё... рагшадай дунда культур... риие ябуулна. Мүн эндэ ... та гүрэнэй ород драмын ... артистнар, тэдэндэ хүр... пионерскэ лагериин үхиб... харуулдаг.

Амарагшад городһоо, ...һаа ерэгшэдэй концерт ... гадна, мүн өөһэдынгөө ... нирхолтой вечер үнгэргэ... һайханай концерт таби... Мүн тэрэшэлэн недели бү... шадай хоорондо турнир ... дэг. Энэ турнирта илагш... ралтын байшангай хүндэ... мота үгтэдэг юм. Амара... лидээ хоёр дахин лекци ... кино харадаг. Тэдэнэр х... гэлигээр амаралтаяа үнг...

Б. Цыр...

— □ —

АЖАЛШАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ УЛАН-УДЫН ГОРО... СОВЕДЭЙ ЗУРГААДАХИ СЕССИИЕ ЗАРЛАХА Т...

Ажалшадай депутадуудай Улан-Удын городской Соведэй **зургаадахи** сесси (V зарлалай) 1955 оной августын 29-нэй понедельнигтэ, үдэшын 7 часта, ород драмын театрын байшан соо (Ленинэй үйлсын № 46) зарлагдахань гэжэ ажалшадай депутадуудай Улан-Удын ... Соведэй гүйсэдхэхэ ком... ской Соведэй депутадууд... нэ.

Ажалшадай де...
Улан-Удын городск...
гүйсэдхэ...

Багшын һанамжа

Бурят-монгол хэлэнэй грамматика ба литература заалгые һайжаруулха тушаа

И. В. Сталинай «Марксизм ба хэлэ бэшэг шэнжэлхэ наукын асуудалнууд» гэжэ хүдэлмэриин гараһанһаа хойшо бурят-монгол хэлэ заалга нилээдгүй һайжарһан байна. Һурагшад дүримүүдые хооһоор сээжэлдэхэеэ болижо, дүрим бэшэлгэ хоёрые нягта холбоотойгоор үзэдэг, үзэһэнөө бэхижүүлхэ упражнени олоор хэдэг болоо. Гэбэшье, бурят-монгол хэлэ заалга үшөөл дээдэ шатадаа хүрөөдүй байна.

Нэн түрүүн хараха болоо һаа, эхин һургуулиин 3—4-дэхи классуудта бурят-монгол хэлэнэй грамматика угаа муугаар заагдана. Эхин һургуулиин һурагшад хүсэд алдуугүйгөөр бэшэжэ шадаха болонгүй удаадахи класста ороно. Дүрим бэшэлгэ хоёрые үшөө һайнаар холбуулангүй үзэнэ, үзэһэнөө бэхижүүлхэ упражнени, диктантнууд үсөөн хэгдэнэ. Тиимэһээ 4-дэхи класс дүүргэһэн һурагшад бэшэхэдээ олон алдуу хэдэг байна. Энэнь саашадаа һурахадань һаад түбэг болоно бшуу.

4-дэхи классай һурагшад удаан ба түргэн аялгануудта, юумэнэй нэрын ба абтаһан үгэнүүдэй залгалтануудта алдуу гаргадаг. Эхин һургуулиин багшанар энэ гол шухала дүримүүдые хайша хэрэгээр үхибүүдтэ ойлгуулна. Зарим багшанар бурят-монгол хэлэнэй грамматика өөһэдөө муу мэдэдэг, түрэлхи хэлэн дээрээ ном уншадаггүй. Хэрбээ багшанарай өөһэдөө бурят-монгол хэлэнэй грамматикые һайн мэдэдэггүй, түрэлхи хэлэн дээрээ ном уншадаггүй һаа, үхибүүд литературна хэлэ бэшэгые һайса шудалжа шадахагүйнь мэдээжэ ха юм.

Мүн нэгэ түрэл гэшүүдтэ, сэхэ хэлэлгэдэ табигдаха сэгнэлтын тэмдэг 4-дэхи класста муугаар үзэнэ, үзэһэнөө бэхижүүлгын хүдэлмэри огто хэнэгүй. Һурагшад нэгэ түрэл гэшүүдые ба сэхэ хэлэлгые зүбөөр илгаруулжа шададаггүй. Эдэ дүримүүдые 4-дэхи класста шудалан үзэлгэдэ тон үсөөн саг үгтэдэг тула һурагшад тэрэниие хүсэд һайнаар ойлгоногүй ха гэжэ һанамаар. Һурагшад 5—6-дахи классуудта эдэ дүримүүдтээ алдуу хэжэ үргэлжэлһөөр. Гансал долоон жэлэй һургуулиин 6—7-дохи классуудта эдэниие шудалан үзэхэдөө алдуу гаргахаяа болидог байна.

Эхин һургуулиин багшанар дээрэ заагдаһан алдуунуудаа заһажа, ажал хүдэлмэриингөө шанар дээшэлүүлжэ, бурят-монгол хэлэ заалгые гүнзэгы идейнэ удхатайгаар, һурагшадта ойлгосотойгоор зааха ёһотой. Бэхижүүлгын упражнени ба диктант, мүн бусадшье бэшэмэл хүдэлмэри урбгой ехэнхи хубиие эзэлхээр бэлэдхэгдэхэ ёһотой гэжэ һанагдана.

Бурят-монгол хэлэнэй грамматика заалгые һайжаруулхатай хамта, 4-дэхи класста литературна уншалга заалгые һайжаруулха шухала. Литературна уншалга һурагшадай аман хэлэлгые хүгжөөхэһөө гадна, бэшэмэл хэлэлгэдэ сэхэ нүлөөлнэ. Һурагшад ямар нэгэ зохёол шудалан үзөөд, доронь байһан асуудалнуудта бэшэмэл харюу үгэнэ, зурагай удхые тодорхойлон бэшэхэ, зохёол сооһоо зарим мэдүүлэлнүүд ба үгэнүүдые доскада бэшэхэ байна. Һурагшад литературна уншалгаар тусхай тетрадьтай байха, багша үдэр бүри тэдэниие шалгаха ёһотой. Тиигээ һаа, һурагшад эхин һургуулида зүб бэшэлгын һайн мэргэжэл оложо абаха, зохёолой удхые угаа гүнзэгыгөөр ойлгожо, ухаан бодолынь түргэнөөр хүгжэхэ байна.

* * *

5-дахи класста һурагшад аялгануудай тааралдал ба һубарил бэе бэеһээн илгаруулнагүй. Энэ хоёр дүримүүд һурагшадай толгойе эрьюулдэг байна. Тиимэһээ «Аялгануудай һубарил», «Удаан ӨӨ ба ЭЭ бэшэхэ дүрим»—эдэ хоёрые ами аминдань үзэхэдэ ойлгосотой байна.

Аялгануудые бэшэхэ дүрим угаа таруугаар үгтэнэ. Энээниие нэгэ хоёр хуудаһанда суглуулжа, зохихо упражнени доронь үгөө һаа, һайн байгаа. Эдэ бүгэдые иигэжэ гуримшуулбал, һуратшадта яһала хүнгэн, ойлгосотой болохо һэн. Үзэһэнөө бэхижүүлгын упражнени дүүргэхэдэ олон саг үлэхэ байгаа.

Һурагшадай дүүргэдэг упражнени нүүд муу шанартай, үзэһэн дүримүүдынь оло дахин дайралдадаггүй. Бэшэлгэдэ хабаатай зарим дүримүүдтэ гансашье упражнени үгтэнэгүй. Үгын анхан һуури соохи тодобэшэ аялгануудые бэшэхэ дүримдэ упражнениин текст үгы байна. Тодобэшэ аялгануудтай үгэнүүдые өөһэдөө һанажа бэшэхэ гэһэн даабари үгтэнэ. Һурагшад иимэ үгэнүүдые оложо шададаггүй, ехэнхидээ багшын хэлэһэн үгэнүүдые тетрадьнуудтаа бэшээд ерэдэг. Энэ шухала дүрим үзэлгэ энээгээр дүүргэдэг. Һурагшад түргэн мартажа, тодобэшэ аялгантай үгэнүүдтэ алдуу гаргадаг.

Упражнени соо ороһон мэдүүлэлнүүд гансал уранһайханай литератураһаа абтана. 5—7 классай һурагшадай дүүргэхэ упражнени соо географи, түүхэ, ботаника, физикэ сооһоо абтаһан мэдүүлэл олон байха зэргэтэй. Наукануудай үндэһэ һуури тухай үзэһэнөө һурагшад дахин дахин толгойдоо оруулжа, угаа бүхөөр хадуужа абадаг һаань һайн һэн. Заримдаа һонигүй, үнинэй мэдээжэ удхатай мэдүүлэлнүүд упражнени соо дайралдана: «Бата газаа гараба», «Хабарай дулаан эхилбэ».

Түрэлхи хэлэнэй багшанар географи, түүхэ, ботаника, физикэ сооһоо ехэ удхатай мэдүүлэлнүүдые абажа, һурагшадта бэшүүлбэлынь һайн бэлэй. Учебник ба сборник соохи упражненидэ иимэ мэдүүлэлнүүдые олоор оруулбал һайн байгаа.

6—7-дохи классуудта үзэхэ дүримүүд яһала таатай гэжэ һанагдана. Эдэ классуудта бэхижүүлгын упражнени дүүргэжэ, мэдүүлэлэй бүридэлөөр, гэшүүдээр тайлбарилга хэхэ сат ехэ бии байна. Һурагшад үзэһэн дүримөө бүхөөр хадуужа абадаг, алдуугүйгөөр бэшэдэг.

Гэбэшье, нэгэ хэдэн һэлгэлтэ хэжэ болохо байна. «Нэрлүүлэгшэ», «Хэлэгшэ», «Элирхэйлэгшэ» гэһэн гаршагуудые «Нэрлүүлэгшын гаралга», «Хэлэгшын гаралга», «Элирхэйлэгшын гаралга» гэжэ бэшэхэдэ зохихо байна. Тиигээд «Хэлэгшэ» угаа дэлгэрэнгыгээр бэшэгдэнэ. Эдэниие суглуулжа, хоёр-гурбан дүримүүдтэ багтаахада зохихо байгаа.

7-дохи класста дахалдаһан сложно мэдүүлэл үзэлгэ яһала һайжаруулагдаа. Гансал холимол сложно мэдүүлэл 7-дохи класста үзэһэнэй хэрэггүй гэжэ һанагдана. Энэ мэдүүлэл тон үсөөн хэрэглэгдэдэг байна.

6—7-дохи классуудта дүүргэхэ упражнениин сборник шэнээр хэблэжэ гаргахаар болоо. 1952 ондо гараһан сборнигой мэдүүлэлнүүд бэшэлгын дүримүүдтэй илангаяа дахалдаһан сложно мэдүүлэл зохихоёо болижо, хуушарһан байна. Зарим сложно мэдүүлэлнүүд угаа ойлгосогүй, орёо байна. Тэдэнэй ямаршье мэдүүлэл байһыень илгаруулхаар бэшэ. Иимэрхүү мэдүүлэлнүүд мүн учебник соо дайралдана.

6—7-дохи классуудта изложени бэшэдэг байна. Тиигээд изложениин текстэй сборник мүнөөшье хүрэтэр хэблэгдээгүй.

* * *

5—7-дохи классуудта бурят-монгол ба ород уранзохёолшодой зохёолые шудалан үзэхэдөө, һурагшадай хэлые хүгжөөхэһөө гадна, бэшэгые хүгжөөхэ зорилго табигдана. Теэд зохёолой удхаар сочинени бэшэхэ темэнүүд учебник ба программа соо үгтэнэгүй. Бурят-монгол хэлэнэй зарим багшанар 6—7-дохи классуудта угаа шадабаритайгаар сочинени, эпитет ба метафорануудые түүжэ бэшүүлдэг байна. Эдэ багшанар литературна уншалгые бэшэлгэтэй нягта холбоотойгоор заадаг.

5—6-дахи классай һурагшад зохёолой удхада тааруу асуудалнуудта бэшэмэл харюу үгэхэ, бишыхан зохёолой түсэб табижа һураха байна. Теэд, литературна уншалгын ном соо зохёол бүхэндэ тааруулагдаһан асуудалнууд үгтэдэггүй, шэнэ ном соо асуудалнууд ба бишыхан сочинениин темэ, түсэб үгтэһэн байха ёһотой. Эдэ асуудалнууд һурагшадай бэшэмэл харюу үгэхөөр богонихон ба тобшо удхатай байха болоно.

Литературна уншалгын ном соо советскэ уранзохёолшодой эгээ һайн, гүнзэгы удхатай, ажалшан арадай байдал харуулһан зохёолнуудые шэлэн оруулха шухала. Бурят-монгол хэлэ заадаг багшанарта туһатай методическа бэшэгүүд үсөөн хэблэгдэнэ. Б. Батоев «Бурят-Монгол һургуулиин V—VII классуудта словарна худ... гэ тухай», Ц. Цыдыпов, ... класста үгын бүридэл үз... бэшэһэн байна. Энэнь б... туһалха түрүүшын алхам ... шадаа иимэ бэшэгүүдые ... лэхэ хэрэгтэй.

Абтаһан үгэнүүдые, ю... рын падежнэ ба хамаада... тануудые бэшэхэ дүриму... шан гэжэ шудалхаб гэһэ... ческа бэшэгүүд шухала б... баһа фонетическэ ба мо... ска, мэдүүлэлэй бүридэл... шүүдээр тайлбарилга ха... хэхэ тухай, 7-дохи класс... һан сложно мэдүүлэл ш... чинени хайшан гэжэ бэш... материалаа яажа дабтах... гэшье заабари бэшэг х... байна.

БМАССР-эй Гэгээрэлэй ... ствын, аймОНО-гой хүд... шэд бурят-монгол хэлэ... ёһо тэдыгээр хандана, тус... гые һайжаруулха хэмжээ... Гэгээрэлэй министерство... болоходо изложениин те... гээд лэ, энээгээрээ бурят... лэ заалгада туһаламж... гэнэ. Аймагуудта би... педкабинедүүд тон мууга... бурят-монгол хэлэн ям... шан гэжэ заагдажа байн... дэ шэнжэлэн үзэнэгүй, ... ямаршье туһаламжа ... Гэгээрэлэй министерство ... ОНО-нууд энээнһээ урда ... гол хэлэ заалгада гараһ... нуудые заһажа, тус хэлэ... һайжаруулха хэмжээ аб... гэжэ найдагдана

С. ЦЫРЕНОВ,
аймагай Да...
һургуу...

Редактор Д. Л. ЛО...

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина. 26. Телефоны редакции: редактора — 46-32. заместителя редактора — 32-74. отв. секретаря —27-37. партийной жизни. сельского хозяйства— 47-59. пропаганды и переводов — ... культуры и быта, промышленности—34-05, местной информации и писем — 24-74. корректорская—32-67. бухгалтерия 37-32 Для междугородных переговоров — 16.

Н —00547. Типография министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. Н...